

Водич за отворена влада

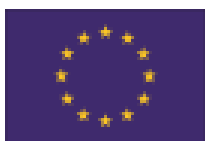
Објавување на податоци за имотна состојба и конфликт на интереси,
буџети и граѓански активизам – Специјален извештај

Содржина

Објавување на податоци за имотна состојба и конфликт на интереси	0
Вовед.....	0
Резиме на илустративни заложби	2
Детални препораки	3
Почетен чекор: Да се воспостави закон за јавно објавување на податоците за приход и имотна состојба од страна на избраните и постарите јавни службеници.....	3
Почетен чекор: Да се воспостават прописи кои го регулираат нудењето подароци на службеници од јавниот сектор.....	6
Почетен чекор: Да се воспостават прописи кои го регулираат вработувањето во приватниот сектор после службата во владата	7
Среднорочен чекор: Да се воспостави систем на надзор за објавување на податоци за имотна состојба и конфликт на интереси.....	9
Иновативни чекори: Објавување на изјави за имотна состојба и конфликт на интереси како отворени податоци.....	12
Буџети	16
Вовед.....	17
Резиме на илустративни препораки.....	18
Детални препораки	19
Почетен чекор: Да се овозможи пристап на јавноста на буџетските расправи во Собранието	20
Почетен чекор: Да се објави граѓански буџет.....	20
Почетен чекор: Да се објави извршниот предлог буџет и аудио извештаи.....	25
Почетен чекор: Да се објават четирите суштински буџетски документи.....	28
Среднорочен чекор: Да се консултира јавноста при подготовка на буџетот	31
Среднорочен чекор: Да се овозможи ефективен надзор над законодавните и ревизорските институции.....	32
Среднорочен чекор: Да се објават сите буџетски извештаи како отворени податоци	34
Среднорочен чекор: Да се објават сите осум клучни буџетски извештаи.....	36
Напреден чекор: Да се овозможи граѓанско учество во буџетирањето	39
Напреден чекор: Да се објават информации за ресурсите добиени од одделите за доставување на услуги.....	43
Напреден чекор: Да се објават небуџетски финансиски информации	44
Иновативен чекор: Целосно да се имплементираат ГИФТ принципите за фискална транспарентност.....	46
Граѓанско ангажирање	48
Вовед.....	48

Резиме на илустративни обврски.....	50
Детални препораки.....	51
Почетен чекор: Да се вклучат граѓаните во проценка на институциите и да се идентификуваат приоритетите за реформа	51
Почетен чекор: Да се реформира законодавството за да се создаде овозможувачка средина за граѓанските организации.....	54

Преводот на извадоците од Водичот за отворена влада на македонски јазик е извршен со овластување на Центарот за истражување и креирање полики како предвидена активност во рамки на имплементацијата на регионалниот проект: „Застапување за отворена влада - поставување на агенда на граѓанското општество и мониторирање на владините акциски планови“. Целта на овој превод е да им помогне на засегнатите страни во изготвувањето на следните акциски планови за Отворено владино партнерство.

Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија. Содржината на публикација е единствена одговорност на Центарот за истражување и креирање политики и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија.

Главен автор: Глобал интегрити

Објавување на податоци за имотна состојба и конфликт на интереси

Вовед

Кога јавните службеници ги користат позициите за приватни придобивки, се поткопува институцијата, се лишуваат граѓаните од неопходните услуги и се попречува економскиот развој. Конфликтот на интереси се јавува кога јавен службеник е во позиција да ја употреби функцијата за лични, приватни придобивки или за придобивка на други приватни лица. Ова укажува на можноста, што не мора да значи, постоење на несоодветно раководење. Така што потребен е регулаторен систем од правила, управување и спроведување, за да се намали ризикот на реално или перципирано неетичко раководење. Кодексот на однесување и прописи обично ги покрива следниве области:

1. **Барања за објавување на податоци за имотна состојба** со цел имотот и бизнис активностите на јавните службеници да бидат транспарентни за јавноста.
2. **Правила за управување со конфликт на интереси** за да се идентификува и управува конфликтот на интереси и за да се осигура, дека одлуките на јавните службениците не се несоодветно влијание на личен интерес.
3. **Прописи за „ротирачка врата“** за да делува превентивно врз конфликтот на интереси, што произлегува од преминување на лица од јавниот во приватниот сектор и обратно.
4. **Правила за подароци и гостопримство** за да се спречат посебните интереси кои настојуваат да влијаат на политиките преку нудење на јавните службеници предмети или услуги за вредност на услугата.

Објавувањето на податоци за имотна состојба може да биде моќна алатка за зајакнување на јавниот интегритет и спречување на злоупотреба на моќта. Иако владите можат да донесат апсолутни ограничувања на одредени видови на однесување, ова најчесто е дополнето со објавувања на податоци, што нуди средства за следење и решавање на конфликти на интереси, а исто така да се откријат и да се спречат јавните службеници од нелегално збогатување.

Постојат повеќе патишта преку кои објавувањето на податоци за имотната состојба и правилата за управување со конфликт на интереси го зајакнуваат јавниот интегритет. Тие градат култура на интегритет преку воспоставување на стандарди на прифатливо однесување и преку обезбедување на јасни правила и водичи за етичко однесување на јавна функција. Транспарентното објавување е моќна алатка за одвраќање од неетичко однесување, односно јавните службеници се потсетуваат дека нивното однесување е предмет на следење. Понатаму, тие обезбедуваат вредни извори на информации за детектирање на злоупотреба и корупција (Светска банка, 2013). Не постои универзален пристап за дизајнирање на соодветен систем. Апсолутните ограничувања се често полесни за имплементација од страна на владата од системите за објавување и се особено релевантни во контекст каде што има ниски владини капацитети или ресурси. Меѓутоа,

објавувањето на податоци за приход и имотната состојба сè повеќе се користат и сè поголем број на истражувања укажуваат на сет од принципи на коишто владите кои бараат робусни и ефективни мерки за објавување, можат да се потпрат.

Референци

Светска банка (2013). Систем за објавување на податоци за финансиска состојба. Изјава за интерес. Буквар за приход и имот подготвен од Иницијативата за механизми за јавна отчетност (МЈО) на Јавниот сектор на Светската банка и Групата за управување.

Експертски организации

Организација за економска соработка и развој:

<http://www.oecd.org/org/ethics/managingconflictsofinterestinthepublicoffice.htm>

Светска банка: <http://www.worldbank.org/anticorruption>

Интерамериканска развојна банка: <http://iadb.org/en/topics/transparency-and-anticorruption>

Африканска развојна банка: <http://afdb.org/en/about-us/structure/integrity-and-anti-corruption/>

Азиска развојна банка: <http://adb.org/site/integrity/main>

Организација на американските држави: <http://oas.org/juridico/english/fightcur.html>

Фондација Санлајт: <http://sunlight.org/>

Транспаренси интернешнл: <http://gateway.transparency.org/guides/intro/public/integrity>

Резиме на илустративни заложби

Почетни

- Да се воспостави закон за јавно објавување на податоците за приход и имотна состојба од страна на избраните и постарите јавни службеници;
- Да се воспостават прописи кои го регулираат нудењето подароци на службеници од јавниот сектор;
- Да се воспостават прописи кои го регулираат вработувањето во приватниот сектор после службата во владата.

Среднорочни

- Да се воспостави систем за надзор на изјавите за имотна состојба и конфликт на интереси.

Иновативни

- Да се објавуваат податоците за имотна состојба и конфликт на интереси како отворени податоци.

Детални препораки

Почетен чекор: Да се воспостави закон за јавно објавување на податоците за приход и имотна состојба од страна на избраните и постарите јавни службеници.

Оправданост

Објавувањето на податоци за вредноста на имотот и задолженијата, како и изворите на приход, делуваат превентивно против уцените, тајното здружување и протекциите во јавниот сектор.

Јавното објавување на анкетните листови за имотот и приходите овозможува граѓанското општество да учествува во откривање на кршење на условите за финансиски пријави, овозможувајќи дополнителен надзор, а надополнувајќи ја улогата на службените тела за надзор. Сепак, во многу земји пријавите не се достапни за јавноста. Едно истражување на Светската банка од 2012 дојде до сознание дека 78% од земјите имаат систем за објавување на податоци за финансиска состојба, но само 43% од земјите ја споделуваат оваа информација со јавноста (Светска банка, 2012).

Конвенцијата на Обединетите нации против корупција (UNCAC) бара државните органи да размислат за воспоставување на јавни политики кои ги обврзуваат јавните службеници да обелоденат на „соодветните власти...нивните надворешни активности, вработувања, инвестиции, имоти и позначајни подароци и придобивки“.

Мерките за објавување на податоци за имотната состојба се моќна алатка, но, тие се исто така склони кон разочарување или политички отпор, доколку се промовира со преамбициозни цели во екот на корупциски скандали, а при тоа, не се поткрепени со соодветни ресурси. Системите оптоварени со премногу барања и неадекватен институционален капацитет за спроведување усогласување, најверојатно нема да бидат успешни за разлика од оние системи дизајнирани да служат на остварливи цели. Кога се дизајнира систем за објавување на имот, посебно внимание треба да се посвети на политичкиот, институционалниот и социоекономски контекст.

Им се советува на земјите да започнат со областите со висок приоритет на објавување и последователно да градат политичка волја и капацитет за поамбициозни реформи.

Земјите можеби ќе сакаат да го изградат од иницијалните таргетирани објавувања со висок ризик или високи службеници, кон објавувања на постарите граѓански службеници или судии. Земјите можат, исто така, да направат прогрес од објавување на приход и имот, до објавување на податоци за активностите, како и објавување на активностите после вработувањата (Светска банка, 2012).

Препораки

1. Да се воспостави и да се запознае јавноста со јасен патоказ за развојот на делокругот и покриеноста на системот. Важно е да се градат постојано капацитети и да се менаџираат јавните очекувања за тоа што системот може реално да го постигне. Како што капацитетот за менаџирање на објавите за имот се развива, системот може постепено да биде проширен и зајакнат за да се прошири обемот на луѓе коишто треба да поднесат објави, да ја зајакнат процедурата за верификација и да го подобрат пристапот до информации.
2. Како генерално правило, барањата за објавување на податоци за имотна состојба и приход треба да го покриваат раководството на трите гранки на власта (извршна, законодавна и судска), како и постарите службеници со кариера во бирократијата.
3. За да пријавите на имот и приход можат да бидат најефикасни, тие мора да се регуларни, покривајќи опсег на клучни информации. Информациите кои ќе бидат објавени треба да вклучуваат комбинација од следните нешта:
 - имоти (лични живеалишта, втори домови, необработена земја, згради, фарми, финансиски инвестиции (на пр. акции, фондови, гаранции, заеднички фондови, продукти, продукти со одложена испорака, посед на пари, планови за штедење, осигурителни и пензиски сметки) и бизнис имоти (на пр. приватни корпорации и партнерства), банкарски сметки, инструменти коишто носат камати и кеш, возила (на пр. автомобили, бродови, авиони) и друг значаен подвижен имот (на пр. накит, уметнички дела, мебел, стока);
 - задолженија (сите долгови, облигации, кредитни картички, хипотеки, гаранции и копотписништво);
 - извори на приход (финансиски инвестиции (на пр. камати, дивиденди, ануитети, пензии, бенефити);
 - бизнис имот (на пр. корпорации, партнерства, фарми, имот за издавање, патенти) вработувања во приватниот сектор, професионални услуги (на пр. консултанство и други платени договори од приватниот или јавниот сектор), лидерства и директорства, други вработувања во јавниот сектор, лотарии, коцкања и еднократни исплати;
 - подароци (сите значајни подароци и бенефити коишто се примени);
 - потенцијални конфликти на интереси (неплатени договори и вработувања, неплатено членство во управни одбори и директорства, учество во организации, непрофитни организации и синдикати, позиции и вработувања по истекот на функцијата).
4. Да се воспостават јасни барања. Од особена важност е формуларите за пополнување да бидат едноставни и барањата за пополнување да бидат јасни. Бараните информации треба да се прецизни и мора да избегнуваат широк опсег за да се избегне нејасност, како и да се зачува корисноста на системот.
5. Да се даде надлежност на агенција одговорна за собирање на податоци за имотната состојба со авторитет, вештини, капацитет и ресурси да спроведе основна верификација, да бара информации од јавните службеници или ентитети од други, јавниот или приватниот сектор, и да ги истражи пријавите од јавноста.

Стандарди и напатствија

- Директиви за управување на конфликт на интереси во јавната служба
<http://www.oecd.org/gov/ethics/48994419.pdf>
- Критериуми за подобност според ОВП¹: Објавување на податоци за имотната состојба: <http://www.opengovernmentpartnership.org/how-it-works/how-join/eligibility-criteria>
- Јавна функција, приватен интерес: отчетност преку објавување на податоци за приходи и имотна состојба:
http://www.star.worldbank.org/star/sites/files/Public_Office_Public_Interests.pdf
- Конвенција на Обединетите нации против корупција:
http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Conventions/08-50026_E.pdf
- Правна библиотека на Светска банка за објавување на податоци за финансиска состојба: <http://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org>

Примери од земјите

Околу 137 правосудства спроведуваат некаков вид на прописи за објавување на податоци за имотна состојба

Од овие 137 правосудства, околу 45 правосудства ги објавуваат податоците за имотната состојба на интернет, а меѓу нив се: Австралија, Белгија, Канада, Данска, Финска, Исланд, Ирска, Португалија, Обединетото Кралство, Бугарија, Хрватска, Естонија, Грузија, Унгарија, Летонија, Литванија, Романија и Словачка.

- http://www1.worldbank.org/finance/star_site/publications/Public-Private-Interests.html

Во Индија полициските службеници се вклучени во барањата за доставување на анкетни листови за имотна состојба и приходи

Министерство за домашни работи им има наложено на сите службеници на индиската полициска служба во земјата да ги објават своите податоци за имотна состојба, според прописот за враќање на недвижната сопственост. Владите на државно ниво имаат исто така наложено на полициските службеници со ранг повисок од подинспектори, да објават и детали од нивниот приход и имот. Оние коишто нема да се придржуваат до одредбите може да бидат изземени за унапредување и медали за служба. Сепак, продолжува да се известува за висока стапка на непридржување кон одредбите.

- <http://mha.nic.in/pr/pr/iprmain.htm>
- http://articles.timeofindia.indiatimes.com/2012-06-21/india/32351131_1ips-indian-police-service-home-ministry

¹ Отворено владино партнерство (ОВП)

Танзанија се обврзува да ги зајакне прописите за објавување на податоци за имотната состојба како дел од Акцискиот план за отворено владино партнерство.

Во својот Акциски план за отворено владино партнерство, Танзанија се обврза да подготви легислативни амандмани и прописи за да го зајакне објавувањето на податоци за имотната состојба на јавните службеници.

- <http://www.opengovpartnership.org/country/commitment/promote-enactment-act-affidavit-assets-and-illicitenrichment-enacted-and-its>

Доминиканската Република се заложи да донесе закон за пријавување на имот како дел од нејзиниот Акциски план за ОВП.

Во својот акциски план за Отворено владино партнерство, Доминиканската Република се заложи да донесе изјава за имотна состојба и закон за незаконско збогатување.

- <http://www.opengovpartnership.org/country/commitment/promote-enactment-act-affidavit-assets-and-illicit-enrichment-enacted-and-its>

Почетен чекор: Да се воспостават прописи кои го регулираат нудењето на подароци на службеници од јавниот сектор.

Оправданост

Прописите коишто го регулираат нудењето на подароци на јавните службеници се важни мерки за заштита против посебните интереси коишто се обидуваат да влијаат на јавните политики преку нудење на предмети или услуги коишто имаат вредност за јавните службеници. Статутарните одредби ги поставуваат правилата на прифатливо однесување и барањето за објавување на податоци за јавните службеници.

Преку разјаснување на она што претставува подарок, кога е прифатлив, исто така, кога и како мора да биде пријавен, прописите за подароци обезбедуваат кодекс за однесување за јавните службеници, што инспирира јавна доверба и го заштитува интегритетот на вработените во јавниот сектор.

Препораки

За правилата да бидат ефективни, потребно е:

1. Да се опфатат сите јавни службеници од сите три гранки на власта вклучувајќи ги избраните службеници, цивилните службеници и секторот за правда.
2. Да се биде специфичен со мал простор за интерпретација и со јасно подвлекување на она што претставува подарок и какво однесување е или не е соодветно. Дефиницијата за подароци мора да биде доволно широка за да ги вклучи објектите и услугите како што се услугите за гостопримство.

3. Да содржат јасни дефинирани прагови коишто дозволуваат објавување на сите предмети или услуги коишто им биле понудени на јавните службеници.
4. Да се минимизираат очекувањата и дупките во прописите коишто попречуваат одредени подароци да бидат пријавени, вклучувајќи специфични подароци поврзани со културата кои се нудат вообичаено, но можат да претставуваат потенцијален конфликт на интереси во рамки на менаџментот во јавниот сектор.
5. Редовно да се спроведуваат од страна на независна етичка агенција со санкции коишто се применуваат тогаш кога е соодветно.

Да се истражат процесите за предодобрување на подароци и гостопримство од страна на независна владина агенција за следење, како што е Агенцијата за внатрешна ревизија или канцеларија со надлежности слични на омбудсман (народен правобранител).

Почетен чекор: Да се воспостават прописи кои го регулираат вработувањето во приватниот сектор после службата во владата

Оправданост

За јавните политики и административните одлуки да бидат донесени во јавен интерес, креаторите на јавни политики мора да бидат независни. Ветувањето за идно вработување, консултанство, членство во одбори или други извори на приходи потенцијално можат да го сменат однесувањето на службеникот. „Прописите за ротирачка врата“ имаат за цел да спречат реални или перципирани конфликти на интереси, што произлегуваат кога поединци преминуваат од позиција во јавниот сектор во позиција во приватниот сектор. Тие се важна алатка за одржување на јавниот интегритет и довербата во владата (Транспаренси интернешенл, 2011).

Прописите за ротирачка врата вообичаено имаат за цел да ги спречат потенцијалните конфликти на интереси пред, во текот на или по вработувањето во владата преку вметнување на соодветно време за амортизација, период на „изладување“, којшто го регулира движењето на вработените помеѓу двата сектора. Тие прописи нудат важна заштита против обидите да се купи пристап до јавните службеници, зачувувајќи го интегритетот на институцијата и службениците во поширока смисла.

Препораки

1. Прописите коишто го ограничуваат поствладино инволвирање во приватниот сектор треба да ги опфатат јавните службеници од сите гранки на власта.
2. Прописите треба експлицитно да ги дефинираат видовите можности за поствладино вработување, кои претставуваат реален или перципиран конфликт на интереси и на тој начин заслугата да биде контролирана според прописите.
3. Прописите треба да содржат добро дефинирани периоди на „изладување“ во кој вработените во јавниот сектор нема да можат да работат во приватниот сектор, каде тие директно лобираат или настојуваат да влијаат врз нивните поранешни колеги во владата.
4. Должината на периодот за „изладување“ треба да биде различен врз основа на хиерархиската позиција на вработените во јавниот сектор.

5. Да се разгледа можноста за кодифицирање на сензитивни рестрикции на предвладино вработување и прераспределување службеници, коешто не спречува трансфер на знаење и вештини од други сектори во јавниот сектор.
6. Да се разгледа можноста за сензитивни рестрикции на прераспределба на службеници (или други аранжмани за вработување) на вработените во приватниот сектор во јавните тела, коишто даваат нелегални информации на приватниот сектор или несоодветни предности за промовирање на интересите на компанијата.
7. Прописите треба да бидат кодифицирани во закон како примарна и секундарна легислатива за да делува како ефикасна алатка за одвраќање.
 - Примарната легислатива директно ограничува одредени форми на поствладино вработување преку специфичен закон за интегритет или како дел од основниот закон за јавни и државни службеници.
 - Секундарната легислатива се правила и декрети одобрени во согласност со примарната легислатива. Клаузулата за поствладино вработување во договорите за вработување, на пример, е уште еден метод за прописи за ротирачка врата.
 - Да се разгледа можноста за кодекс на однесување, како алтернативно средство за воспоставување или зајакнување на нормите во поствладино вработување.
8. Прописите за ротирачка врата треба да се ефектуираат со другите прописи за лобирање и конфликт на интереси.
9. Прописите треба да содржат одредби коишто бараат објавување на историја на пред и после владиното вработување за вработените во јавниот сектор.
10. Прописите треба да се следат и да се спроведуваат од страна на независна агенција за етика со надлежност и авторитет да иницира истраги.
11. Треба да се воспостави енергична програма за обука и подигање на свеста за да се осигура, дека сите вработени во јавниот сектор се свесни за постоењето на барања за почитување на прописите за ротирачка врата.

Стандарди и напатствија

- Вработување после служба во јавен сектор: Добрите практики да се превенира конфликт на интереси: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/post-public-employment_9789264056701-en#page1
- Ротирачка врата, отчетност и транспарентност – регулаторни грижи во пораст и решенија за јавни политики во финансиска криза: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=GOV/PGC/ETH\(2009\)2&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=GOV/PGC/ETH(2009)2&docLanguage=En)

Примери од државите

Најмалку 32 држави имаат рестрикции на поствладино вработување во најмалку една гранка на власта.

Според податоците од Глобал интегрити, следниве држави имаат рестрикции на поствладино вработување во најмалку една гранка на власта (ова не е сеопфатна листа и квалитетот на прописите варира помеѓу судските власти):

Албанија, Алжир, Ерменија, Аргентина, Азербејџан, Босна и Херцеговина, Бугарија, Канада, Колумбија, Кина, Чешка, Етиопија, Гана, Германија, Косово, Грузија, Индија, Италија, Монголија, Македонија, Мексико, Нигерија, Пакистан, Перу, Филипини, Полска, Романија, Руската Федерација, Турција, Србија, Јужна Африка, Соединетите Американски Држави.

- <https://www.globalintegrity.org/files/GIR2011.pdf>

Јужна Кореја се обврзува да ги следи вработувањата после службата во јавниот сектор како дел од нејзиниот Акциски план за ОВП

Во нејзиниот Акциски план за отворено владино партнерство, Јужна Кореја како обврска вклучи да се стреми кон општество без корупција. Дел од нејзината заложба вклучува и зајакнување на објавување на податоци за имотна состојба за јавните службеници и мониторирање на рестрикциите на вработувањето после службата во јавен сектор.

- <http://www.opengovpartnership.org/countries/south-korea>

Среднорочен чекор: Да се воспостави систем на надзор за објавување на податоци за имотна состојба и конфликт на интереси.

Оправданост

Воспоставување систем за надзор е клучен елемент за да се обезбеди ефективно водство, мониторирање и спроведување. Ефективноста и кредибилитетот на системот за објавување е онолку добар, колку што е способноста да се детектираат прекршоците и да се казни погрешното работење.

Едноставното барање од службениците да пополнат формулар претставува мал ризик за службеник којшто настојува да сокрие одредени комерцијални интереси и извори на приход од очите на јавноста. Редовните ревизии, кога се надополнети со веродостојна закана од брза примена во лице на прекршоците, креираат моќна алатка за застрашување против несоодветното однесување. Затоа, треба да биде дизајниран систем на надзор со соодветни институционални и процедурални механизми за да го детектираат ризикот, објавувањето на податоците од ревизијата, и да ги спроведат санкциите за непочитување на правилата. Понатаму, таков систем треба да биде соодветно екипиран со ресурси и мора да биде интегриран во поширок институционален и политички контекст во кој ќе оперира (Светска банка, 2012).

Од витално значење е и да се искомунцираат целите на системот со службениците и да се советуваат во врска со принципите за конфликт на интереси. Телата за имплементација треба да ги поседуваат потребните вештини и извори за да ги ревидираат изјавите за приходи и имот, за да детектираат потенцијални или реални конфликти на интереси. Од еднаква важност е и способноста да им се даде совет и на поднесувачите и да им се обезбеди на јавните службеници потребното водство за ефективно да ги идентификуваат и менаџираат конфликтите на интереси.

Препораки

- Да се обезбедат напатствија за јавните службеници за превенирање на ситуации каде што нивниот приватен интерес може несоодветно да влијае на нивните службени должности.
- Да се развие систем за мониторинг на објавувањето на податоци за имотот, приходите и подароците. Додека редовната ревизија на сите доставени анкетни листови за имотната состојба претставува несекојдневен товар за владините регулатори, преземањето на ревизии по случаен избор на помал дел ќе има подалекусежни ефекти врз зајакнувањето на системот за пријавување на имот. Ефикасниот ревизорски систем би требало да ги има следниве карактеристики:
- Процентот или обемот на анкетните листови што треба да биде подложен на ревизија треба да биде предвреме објавен јавно.
- Треба да се направи комбинација на приоритизација заснована на ризик и дефинирање на примерок по случаен избор за да се изберат анкетните листови кои треба да бидат прегледани од ревизија. Примерокот треба да биде изведен преку систем на лотарија, по случаен избор, по кој ќе се изврши ревизија на анкетните листови.
- Ревизијата треба да биде изведена од трета страна, во идеален случај надворешен, невладин ревизор (било тоа да е приватна ревизорска куќа или некое друго тело).
- Анкетните листови треба од време на време да бидат споредувани и да се консултираат надворешни извори како податоци за данок, регистри за земјиште итн.
- Целосните резултати од ревизијата треба јавно да бидат објавени непосредно после завршувањето на ревизијата, а јавноста треба да биде известена и за целосната стапка на усогласеност како и за мерките на присила.

Стандарди и напатствија

- Напатствија за управување со конфликти на интереси во јавната служба:
<http://www.oecd.org/gov/ethics/48994419.pdf>
- Изјави за приходи и имот: Прашања коишто треба да се земат предвид при развивање на систем на објавување на податоци:
<http://www.cmi.no/publications/file/3396-income-and-assets-declarations.pdf>
- Јавна функција, приватни интереси: Отчетност преку објавување на податоци за приход и имотна состојба:
<http://star.worldbank.org/star/sites/star/files/Public%20Office%20Private%20Interests.pdf>
- Правна библиотека на Светска банка за објавување на финансиски податоци:
<http://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/>

Примери од државите

Аргентина, Гватемала и Индонезија за верификација користат методи за таргетирање на избраните анкетни листови.

Во Аргентина, процесот на селекција за тоа кои анкетни листови ќе бидат верификувани е засновано на метод на таргетирање. Првите 5 проценти (1 600 во 2009 год.) од изјавите

се систематски верификувани, додека останатите 95 проценти се верификувани според категориите на ризик. Одделот за изјави за имотна состојба има капацитет да верификува околу 2500 изјави годишно.

Во Гватемала, верификацијата на содржината на изјавите за имотна состојба се врши само кога службениците ја напуштаат функцијата. Одделот за верификација, анализи и истражување на приходот и имотот се споредува со крајната изјава за приход и имот со првичниот и последователните изјави на вработениот за да се детектира некое позначајно или неоправдано зголемување на имотната состојба.

Во Индонезија, примерок од изјава за имотна состојба, таргетирајќи ги изјавите на службениците во агенцијата со висок ризик.

- http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2013/05/09/000333037_20130509102749/Rendered/PDF/774620PUB0EPI00LIC00PUB0D_ATE0503013.pdf

Перу се обврзува да го зајакне капацитетот на „Comptroller General“ за да се детектира можна корупција како дел од својот ОВП Акциски план.

Во својот Акциски план за отворено владино партнерство, Перу има вклучено обврски за да го подобри интегритетот во јавниот сектор. Специфичните мерки за оваа цел вклучуваат подобрување на регулаторната рамка којашто ги регулира изјавите за приход и имот на јавните службеници и вработени во државната администрација, како и зајакнување на капацитетите на републичкиот „Comptroller General“ за да се детектира потенцијална корупција. Мерките исто така вклучуваат предлагање на специфична регулаторна шема за да се превенира и детектира конфликтот на интереси.

- <http://www.opengovpartnership.org/countries/peru>

Народниот правобранител на Руанда спроведува ревизии на изјави за имотна состојба по случаен избор.

Канцеларијата на народниот правобранител во Руанда, воспоставена во 2003 год., е одговорна за прибирање на изјавите и нивно следење за да се утврди усогласеноста со прописите, како и верификација на точноста на приближно шест проценти од приближно 5 000 изјави, коишто ги добива во текот на годината. Канцеларијата на народниот правобранител избира на кои изјави да врши ревизија, на дел од пријавувачите, базирано на нивната позиција и избира примерок од изјавите по случаен избор за да врши ревизија. Овие ревизии не бараат само верифицирање, дека имотот и декларираната вредност одговараат на владините и банкарски регистри, туку и проверка на животниот стил и посета на нивните домови.

Извор: Светска банка

- <http://elibrary.worldbank.org/content/book/9780821397961>

Словенија користи метод на примероци по случаен избор за да ги тестира изјавите за имотната состојба.

Актот за интегритет и спречување на корупција од 2010 год. го подобри системот на надзор на анкетните листови во Словенија. На пример, донесена е одредба за избор на анкетни листови за верификација на содржината преку процес на случаен избор за да се идентификува, кои случаи откриваат непропорционално зголемување на богатството или разлика помеѓу содржината на анкетните листови и информациите кои се наоѓаат во надворешните регистри. Бројот на анкетни листови коишто се избираат зависи од бројот на персоналот којшто е на располагање да ја верификува содржината и затоа може да варира од година во година. Во 2009 год., 33 проценти од сите анкетни листови беа избрани да поминат на верификација, во сооднос помеѓу персоналот и анкетните листови од 1 наспроти 413.

- http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2013/05/09/000333037_20130509102749/Rendered/PDF/774620PUB0EPI00LIC00PUB0D_ATE0503013.pdf

Нема заложби на ова ниво

Иновативни чекори: Објавување на изјави за имотна состојба и конфликт на интереси како отворени податоци

Оправданост

Пристапот до информации ги зајакнува механизмите за општествена отчетност бидејќи ја зголемува веројатноста граѓаните да бараат поголема отчетност од јавните службеници.

Анкетните листови коишто се достапни на јавноста, ја зајакнуваат побарувачката за отчетност преку обезбедување на важни информации коишто се корисни во напорите за мониторинг и спроведување. Анкетни листови коишто се достапни и можат да се пребаруваат им овозможуваат на граѓаните, медиумите, владата и граѓанските организации да ги верификуваат информациите и да изразат загриженост при објавувањето. Можноста за јавна проверка најверојатно ќе ги обесхрабри лажните изјави или несоодветното однесување од страна на јавните службеници, зајакнувајќи го застрашувачкиот ефект преку анкетните листови. Иста така, на овој начин се гради доверба и сигурност во институциите преку демонстрирање на заложба за транспарентност и отчетност. Така, достапноста на податоци е клучна за определување на нивното влијание. Колку поголема е видливоста на анкетните листови, толку поголем ќе биде и нивниот потенцијал за ефикасност.

Препораки

- Сите анкетни листови треба да се достапни на интернет и да можат да се пребаруваат. Иако јавната достапност може да биде обезбедена преку различни форми во различен контекст, во земји каде што интернет пенетрацијата е разумно висока, доставените анкетни листови треба да бидат достапни на интернет и да можат да се пребаруваат преку основни критериуми како што се: доставувач, година на доставување и владино тело или оддел. На пример, може да биде од помош, доколку некој може да потврди дали одреден број на пратеници имаат аранжмани за консултанство со истата владина договорна страна.
- Да се користат принципите за отворени податоци во обезбедување на пристапност на информациите на интернет (Sunlight Foundation, 2010). Технолошките бариери (на пример, сопствените технологии) како и економските бариери (на пример, трошоци за пристап) треба да бидат елиминирани преку употребата на податоци во отворен формат. Понатаму, да се охрабри поголема стандардизација и машинската подготвеност на резултатите за да се зголеми едноставноста на анализите и споредливоста (Sunlight Foundation, 2013).
- Да се вградат робусни процеси за општествена отчетност во функциите за мониторинг на владините органи за спроведување на етика за да можат легитимните интереси на јавноста да иницираат истрага од страна на соодветните органи.

Примери од државите

Аргентина разви електронски систем за објавување на податоци за финансиска состојба

Целосно електронски систем за објавување на податоци за финансиска состојба, беше воведен во Аргентина во 2000 год. како одговор на енормниот логистички предизвик на менаџирање на системот во хартиена форма. Влијанијата беа огромни и брзи. Преку барањето поднесувачот да ги пополни сите потребни полиња пред формуларот да биде испратен, резултираше со намалување на бројот на грешки или некоректно пополнети анкетни листови, и како последица на тоа, се зголеми стапката на доставување. Во текот на годината после имплементацијата, стапката на доставување се зголеми од 67% на 96% и предвидените трошоци на владата за формулари се намали од 70 УСД на 8 УСД.

- <http://star.worldbank.org/star/sites/star/files/Public%20Office%20Private%20Interests.pdf>

Околу 45 земји ги имаат поставено анкетните листови на интернет

Во овие 45 земји спаѓаат Австралија, Белгија, Канада, Данска, Финска, Исланд, Ирска, Португалија, Обединетото Кралство, Хрватска, Естонија, Грузија, Унгарија, Летонија, Литванија, Романија, Словачка, Хонг Конг (Кина), Тајланд, Монголија и Тајван (Кина).

- http://siteresources.worldbank.org/FINANCIALSECTOR/Resources/Using_AD_for_PEP_identification.pdf

Чиле се обврза да ги објави изјавите за имотната состојба онлајн, како дел од нејзиниот ОВП Акциски план.

Во својот Акциски план за отворено владино партнерство, Чиле се обврза на два проекти коишто се однесуваат на објавување на податоци за имотната состојба: еден којшто се фокусира на интегритетот во јавните функции и другиот којшто се однесува на доброволно објавување на податоци за имотната состојба за да ја охрабри граѓанската контрола преку онлајн објавување на анкетни листови.

- <http://www.opengovpartnership.org/country/chile/action-plan>

Естонија ќе креира дата база на изјави за економски интереси како дел од ОВП Акцискиот план.

Естонија ги насочува деловите од својот Акциски план за отворено владино партнерство на иницијативи за превенција на корупцијата и конфликти на интереси меѓу јавните службеници. Меѓу планираните активности во овој поглед е креирање на дата база од изјави за економски интереси коишто треба да бидат финализирани до 2014.

- <http://www.opengovpartnership.org/country/estonia/commitment/prevention-corruption-and-conflicts-interest>

Грузија разви онлајн систем за јавни информации за финансиска состојба.

Во Грузија, постарите јавни службеници се обврзани да објават годишни податоци за нивната имотна состојба. Но, до 2010 год. овие податоци беа доставувани во хартиена форма и пристапот за граѓаните до изјавите беше тежок.

Во 2010 год., грузиската влада одлучи да разви онлајн систем. Сите постари службеници сега ги доставуваат нивните изјави за имотна состојба преку онлајн системот за анкетни листови за имотна состојба на веб страната www.declarations.gov.ge. Доставените изјави потоа се објавуваат инстантно во дата база со пребарување од каде што секој може да бара анкетен лист од постарите службеници, како и да ја симне информацијата бесплатно.

Граѓанското биро на Грузија (ГБГ), коешто претставува агенција одговорна за прибирање и објавување на изјавите за имотна состојба, го поддржува процесот на објавување на податоци за имотот преку праќање на потсетници на службеници преку текст порака и електронска пошта, и овозможува онлајн сервис за услуги за да им помогне со прашањата во врска со изјавите за имотна состојба.

ГБГ годишно прима околу 3000 електронски изјави за финансиска состојба. Исто така има закачено изјави во хартиени формати од 1998 до 2010, што го прави веб сајтот домаќин на 60 000 документи со изјави (иако документите од постар датум се достапни само како скенирани пдф документи).

За да го направи онлајн системот за објавување на податоци за финансиска состојба, ГБГ требаше да преземе бројни иницијативи. Најпрво, мора да имаат пристап до политичката ситуација, да држат политички консултации, да изготват амандмани во законодавството и да лобира во парламентот. Кога сето ова беше завршено, тие дизајнираа електронски систем (дизајнот на системот беше откупен за 20 000 долари, плус годишни трошоци за одржување од 10 000 долари. Потоа ГБГ го тестираше системот со фокус групи сочинета

од граѓани и постари службеници, и обезбедија обука за административниот персонал на ГБГ како и претставници од секторите за човечки ресурси во владините органи.

По стартувањето на системот, ГБГ продолжи да го развива систем и да додава нови особини. До крајот на 2013, онлајн системот за објавување на податоци за имотна состојба ќе има и верзија за на мобилен телефон. Исто така, ќе биде воведена и алатка за евалуација за да им овозможи на граѓаните да прават различни аналитички извештаи од дата базата. Исто така, се планира да се претстави и механизам за јавно објавување на податоци за финансиска состојба до крајот на 2014 год.

Воведувањето на онлајн систем за објавување на податоци за имотна состојба во Грузија беше корисно од неколку причини:

- Јавноста има повеќе информации за владата;
- Контролорите се во подобра позиција да ги мониторираат чесноста и легалноста на приходите и трошоците на постарите службеници;
- Владата стана попресретлива, чиста и помалку корумпирана; и
- Онлајн системот за објавување на податоци за имотната состојба поттикна и други владини органи да покренат слични е-владини проекти.

Грузискиот јавен систем за објавување на податоци беше победник на наградата на ОН за јавни услуги во 2013 година, за нејзината одличност во спречување на корупцијата.

Според презентацијата на Иракли Котетишвили, директор на Граѓанското биро за услуги на Грузија на вебинарот во рамки на Отвореното владино партнерство на 21 мај 2013 година.

- <https://worldbankva.adobeconnect.com/a833642795/p4hbmo50fp2/?launcher=false&fcsContent=true&pbMode=normal>
- <http://www.transparency.ge/en/blog/tracking-top-level-ministry-officials?-income-and-bonuses>

Мексико премина на онлајн изјави за имотна состојба.

Мексико премина на онлајн изјави за имотна состојба со имплементацијата на својот Декларнет систем. Мексико нема целосно интегрирана дигитална култура, па така јавните службеници на почетокот немаа желба да го напуштат системот за објавување на податоци заснован на „хартија и мастило“ формулари. За да ја надмине оваа неподготвеност, владата креираше онлајн портал со инструкции, обезбедени сесии со упатства, креирани бесплатни кол-центри и поставени центри за обука за да им помогнат на поднесувачите да ги декларираат своите имоти.

- <http://star.worldbank.org/star/sites/star/files/Public%20Office%20Private%20Interests.pdf>

Молдавија ќе развие автоматизиран информациски систем како дел од нејзиниот ОВП Акциски план

Молдавскиот Акциски план за отворено владино партнерство вклучува заложба да се осигура транспарентноста на информациите за приход и сопственост на постарите службеници, судии, обвинители и граѓански службеници. Како дел од својата заложба, Молдавија ќе ја прилагоди својата национална правна рамка за да овозможи онлајн доставување на изјавите за приходот и имотот на постарите службеници, судии, обвинители и граѓански службеници. Понатаму, ќе биде развиен, инсталиран и пуштен во употреба, автоматизиран информациски систем за онлајн пополнување на изјавите на приходи на јавните службеници.

- http://www.opengovpartnership.org/sites/www.opengovpartnership.org/files/country_action_plans/Moldova%20Open%20Government%20Action%20Plan%202012-2013_0.pdf

Русија овозможува онлајн пристап до кратката содржина на изјавите за имот.

Руската федерација неодамна започна да ги поставува на интернет кратките содржини од изјавите на јавните службеници за имотната состојба. Граѓаните можат да пристапат до нив на веб страната на претседателството, владата и другите институции.

- http://siteresources.worldbank.org/FINANCIALSECTOR/Resources/Using_AD_for_PEP_identification.pdf

Украина ќе го измени законот за објавување на информации за имотната состојба, како дел од својот Акциски план за ОВП.

Украинскиот Акциски план за отворено владино партнерство содржи заложба за спречување и борба против корупцијата. Специфичните активности кон оваа цел вклучуваат измени на законот за да се осигура отвореност на податоците поврзани со имотот, приходот и враќање на трошоците, особено преку објавување на детали за враќање на трошоци на веб страните на службеници од висок профил во јавните тела и објавување на податоци од враќање на трошоците на секој јавен службеник при барање на информацијата.

- <http://www.opengovpartnership.org/country/commitment/preventing-and-combating-corruption-0>

Буџети

Вовед

Секоја година, владите собираат или трошат милијарди долари од даночните обврзници, а граѓани имаат право да знаат како нивните влади ги собираат или трошат нивните пари.

Владите спроведуваат политики преку министерствата, одделите и органите на централно или локално ниво. Овие јавни тела, и нивните извршни раководители, се одговорни на политичкото лидерство. Политичарите, пак, се отчетни пред нивните граѓани за спроведување на националните политики, на пример во здравствениот сектор или во образованието. Буџетите се врската помеѓу политиките и нивното спроведување, помеѓу визиите или програмите и она што се испорачува: буџетите алоцираат ресурси на плановите во смисла на време и пари.

Како дел од менаџментот на буџетот, владите произведуваат серии на извештаи од разни точки во годишниот буџетски циклус. Ова вклучува предбуџетска изјава, предлог буџет, усвоен буџет, граѓански буџет, тековни извешти, полугодишни извештаи, годишни извештаи и ревизорски извештај.

Со цел граѓаните да бидат во можност да знаат како нивните влади ги собираат и трошат нивните пари, потребно е да им се овозможи пристап до овие извештаи за буџетот. Фискалната транспарентност овозможува подобро аргументирани дебати од страна на оние коишто ги носат законите и јавноста за дизајнот и резултатите на фискалната политика и воспоставува отчетност за спроведувањето.

Многу буџетски извештаи се веќе направени од владите за нивна внатрешна употреба и овие извештаи можат да бидат достапни на владините веб страни скоро без трошоци. Понатаму, правните дискусии за буџетот се одржуваат во скоро сите земји и не претставуваат скапа вежба да се направат овие дискусии јавни преку овозможување на медиумите да ги покријат овие дискусии. Фискалната транспарентност често се турка напред како дел од политичката транзиција или како одговор на финансиска криза или корупција. Надворешните влијанија коишто промовираат глобални норми и ги зајакнуваат домашните реформатори и граѓанско друштво можат исто така да играат клучна улога (Каграм и други, 2013).

Неодамнешни истражувачки студии покажуваат дека транспарентноста може да овозможи владите да подигнат кредит од меѓународните пазари по евтини стапки (Хамед, 2011). Исто така може да помогне да се фрли светло на ефикасноста на јавните трошоци. Понатаму, транспарентноста може исто така да поттикне еднаквост преку поврзување на националните ресурси со националните приоритети. Транспарентноста и јавното учество може да им овозможи на владите да градат доверба и да им овозможат на граѓаните да се слушне нивниот глас и дигнитет (ИБП, 2013). Нетранспарентноста на фискалните прашања, од друга страна можат да ја поткопаат фискалната дисциплина и како што беше илустрирано во една неодамнешна публикација од ММФ, може да доведе до голем неочекуван долг (Котарели, 2012).

Референци

Cottarelli, 2012, 'Fiscal Transparency, Accountability, and Risk, IMF Fiscal Affairs Department

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2012/080712.pdf>

Hameed, 2011, 'Budget Transparency and Financial Markets, OGP Working Paper 1, Open Budget Partnership'.

<http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/IBP-Working-Paper-1-Budget-Transparency-and-Financial-Markets.pdf>

IBP, 2013 Learning Program: Case Examples,

http://internationalbudget.org/ibp_publication_categories/learning-program/

Khagram, S., A. Fung and P. De Renzio, 2013, Open Budgets: The Political Economy of Transparency, Participation, and

Accountability, Washington DC: Brookings Institute.

Експертски организации

Cottarelli, 2012, 'Fiscal Transparency, Accountability, and Risk, IMF Fiscal Affairs Department

<http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2012/080712.pdf>

Hameed, 2011, 'Budget Transparency and Financial Markets, OGP Working Paper 1, Open Budget Partnership'.

<http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/IBP-Working-Paper-1-Budget-Transparency-and-Financial-Markets.pdf>

IBP, 2013 Learning Program: Case Examples,

http://internationalbudget.org/ibp_publication_categories/learning-program/

Khagram, S., A. Fung and P. De Renzio, 2013, Open Budgets: The Political Economy of Transparency, Participation, and

Accountability, Washington DC: Brookings Institute.

Резиме на илустративни препораки

Почетни

- Да се дозволи јавен пристап до буџетските дебати во законодавство
- Да се објавува граѓански буџет
- Да се објавува предлог -буџетот и ревизорските извештаи
- Да се објават четирите суштински буџетски документи

Среднорочни

- Да се консултира јавноста при изготвувањето на буџетот
- Да се овозможи ефикасен надзор од страна на законодавните и врховните ревизорски институции
- Да се објават сите буџетски извештаи како отворени податоци
- Да се објават сите осум клучни буџетски извештаи

Напредни

- Да им се овозможи на граѓаните учество во буџетирањето
- Да се објават информации за добиените ресурси
- Да се објават финансиски информации поврзани со буџетот

Иновативни

- Целосно спроведување на ГИФТ принципите за фискална транспарентност

Детални препораки

Почетен чекор: Да се овозможи пристап на јавноста на буџетските расправи во собранието

Оправданост

Собраниските расправи за буџетот се одржуваат во речиси сите земји. Не е скапа вежба да се направат овие дискусии јавни преку овозможување на јавноста пристап и медиумски пренос на овие дискусии.

Препораки

- Собранието треба да организира јавни расправи кога се дискутира буџетот кој што е презентира од страна на извршната власт пред да биде одобрен;
- Медиумите треба да им се дозволи да ги пренесуваат овие расправи за да се пристапни до поголема публика;
- Извештаите за резултатите на овие јавни расправи треба да бидат објавени.

Стандарди и напатствија

ИБП истражување за отворен буџет <http://internationalbudget.org/opening-budgets/open-budget-initiative/open-budget-survey/publications-2/full-report/>

Примери од државите

Зголемување на бројот на земјите кои дозволуваат некаква форма на јавни расправи за време на дискусиите за буџетот во собранието.

Според истражување од 2012 од страна на Меѓународно буџетско партнерство, 67 земји од 100 вклучени во истражувањето држат некаков вид на јавни расправи за макроекономски и фискални рамки коишто се претставени во буџетот во кој е дадено сведочење од страна на извршната власт (и во некои случаи од јавноста).

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI2012-Report-English.pdf>

Почетен чекор: Да се објави граѓански буџет

Оправданост

Владините буџети се полни со многу бројки и со толку технички жаргон што обичниот читател не може лесно да разбере што се мисли со тоа. На луѓето им се потребни информации кои што се во пристапна и разбирлива форма за да им овозможи да го разберат тоа што владата го прави со нивни пари и да им овозможи и на нив да учествуваат во владините работи.

Меѓународниот монетарен фонд во својот прирачник за фискална транспарентност вели дека: „Јасно и едноставно кратко резиме за буџетот треба да биде широко распространето за време на годишниот буџет“.

Таков „граѓански буџет“ ѝ служи на јавноста, но иста така, може да ѝ биде од корист на владата преку зајакнување на знаењето на јавноста за буџетот и причините за изборот којшто е направен при составувањето.

Граѓанскиот буџет настојува да претстави пристапна верзија на предлог-буџетот или на усвоениот буџет. Но, правењето на граѓански буџет може да и помогне на владата да ги развие своите капацитети за да ја направи техничката информација попристапна и поширока.

Препораки

- Да се развие стратегија за изработка на граѓански буџет, којшто ги дефинира одредниците и целите, како и планот за изработка;
- Да се осигура дека министрите коишто се одговорни ја имаат структурата, ресурсите и капацитетите за соодветно да развијат и дисеминираат граѓански буџет;
- Да се одржуваат консултации со потенцијалните корисници за да се разберат нивните интереси и потреби;
- Да се дизајнира и напише граѓански буџет за да одговори на интересите на корисниците и да вклучи повеќе основни информации за буџетот, вклучувајќи претпоставки, буџетскиот процес, собирање на приходите, приоритетите во алоцирање на трошењето, информации за секторите и информации за таргетираните програми и контакт информации за последователни активности од страна на граѓаните.
- Да се презентираат на сите јазици во државата и преку медиумите (како на пр. весници, радио и видео) за да бидат пристапни, како и да се објават на веб страни и во хартиена форма.
- Да се објави граѓански буџет во рамки на временската рамка која ќе го направи достапен во исто време како и техничкиот документ;
- Да се распространи за да опфати широк аудиториум;
- Да се евалуира процесот и планирањето за следниот граѓански буџет.

Стандарди и напатствија

- Моќта на поедноставувањето: Водич за влади за развој на граѓански буџети.

<http://internationalbudget.org/publications/the-power-of-making-it-simple-a-government-guide-to-developing-citizens-budgets/>

Примери од државите

Бразил овозможува граѓанско образование за јавните буџети.

Бразил објавува годишен граѓански буџет. Меѓутоа, ова го поткрепува со неколку други иновативни комуникациски канали.

За подобро да им се објасни на граѓаните што претставува буџет, неговото значење и други аспекти на оваа тема, направена е радио програма насловена како Буџетски момент, со цел да обезбеди информации на слушателите на едноставен и директен јазик.

Виртуелното училиште на секретаријатот за федерален буџет (СЕФ) беше отворено во 2008 год. од страна на Министерството за планирање, буџет и управување. Тоа нуди онлајн курсеви за разбирање на јавните буџети. Курсевите се насочени и кон вработените и кон граѓаните и членовите на граѓанското општество. До 2011 год. во Виртуелното училиште дипломираа 2000 граѓани.

Исто така, владата креираше специфичен Буквар за јавен буџет за децата, достапен како книга и како веб страна. Во форма на стрип, книгата овозможува вовед во идејата за јавен буџет во врска со децата и нивните потреби.

- <http://www.orcamentofederal.gov.br/educacao-orcamentaria>
- <http://fiscaltransparency.net/wp-content/uploads/2013/11/Brazil-Experience-Public-Participation.ppt>

Гватемала разви граѓански буџет.

Во 2010 година, Министерството за финансии во Гватемала одлучи да го изработи својот прв граѓански буџет за да се усогласи со законите коишто налагаа да се постави таквата информација на интернет. Иницијативата на министерството беше помогната од претседателот на државата, кој беше посветен на буџетска транспарентност. Неговата поддршка беше многу важна бидејќи иницијативата се соочи со значително спротивставување внатре во министерството.

Исто така, министерството доби и понуда за соработка и помош од групи од граѓанското општество, поконкретно од „Centro Internacional para Investigaciones en Derechos Humanos“ и „International Budget Partnership“ за да помогнат со преведување на техничките аспекти на буџетот во попристапен јазик. Министерството се консултираше и со медиумите и други засегнати страни. Објавувањето на граѓанскиот буџет беше поддржано од германската агенција за помош ГИЗ(GIZ).

Документот беше претставен со јавен настан и со внимание од медиумите. Беше објавен на англиски, шпански и четири јазици на маите. Меѓутоа, оддржливоста на овој пристап се покажа дека претставува предизвик.

- http://www.opengovguide.com/wp-content/uploads/2013/09/citizen_budget11.pdf

- <http://www.opengovpartnership.org/calendar/webinar-citizen?s-budget-dialogue-citizens>
- <https://www.youtube.com/watch?v=bNdGjsysHrM>

Граѓанскиот буџет на Казахстан е задолжителен според законот.

Во 2011, владата на Казахстан донесе закон за граѓански буџет, којшто го покрива развојот на граѓанскиот буџет на централно и на локално ниво. Она што е уникатно во казахстанското законодавство е тоа дека граѓанскиот буџет нема само да биде објавен кога владата го објавува извршниот предлог буџет, туку исто така и после формулацијата, одобрувањето, имплементацијата и евалуацијата на буџетскиот процес. Релевантни делови од законот се достапни на официјалните веб страни на државните органи, вклучувајќи ја и таа на Министерството за финансии, како и на локалните самоуправи.

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Citizen-Budget-Guide.pdf>

Мексико има воспоставено портал за буџетска транспарентност.

Во Мексико, Министерството за финансии отсекогаш објавува информации за јавните финансии. Некои од овие информации беа објавени како дел од своите регулаторни задолженија. Меѓутоа, информации како месечни податоци за приходите, трошоците, долгот, трансферите кон локалните самоуправи итн. Беше исто така објавено од страна на извршната иницијатива како „Јавна финансиска статистика“.

Во 2012г., владата одлучи да креира веб страна со корисни информации за тоа како ресурсите се трошат. Целите беа да се обезбеди:

- Поголема транспарентност во менаџментот на јавните ресурси;
- Фискална транспарентност на јазик разбирлив за граѓаните;
- Тематска транспарентност со посебно внимание кон интересите на граѓаните.

Дизајнот на порталот служи за да ги собере информациите за буџетот на едно место и да ги презентира на едноставен јазик и во отворен формат. Порталот беше развиен преку дијалог со општествени организации и членови на академската заедница, и нуди едноставен дизајн со лесен кориснички пристап, како и база на податоци за да се интегрираат буџетските информации од информациските системи на министерството во реално време, при прикачување на податоци однатре. Податоците можат да се најдат во отворен формат „ексел“ или „цсв“ коишто овозможуваат на корисниците да анализираат и да си играат со податоците.

Порталот настојува да ги поврзе сите фази на буџетскиот процес: планирањето, програмирањето, буџетирањето, извршувањето и контрола, мониторинг, евалуација и отчетност. Вклучува владини статистики, ресурси префрлени на локалните самоуправи, квартални извештаи во отворен формат, завршни извештаи, граѓански буџет и детали за инвестициски проекти, индикатори, цели и надворешна евалуација.

За да се зголеми пристапноста, беа користени социјалните медиуми и кратките презентации во стил на списанија со фокус на граѓански буџет.

- <http://fiscaltransparency.net/wp-content/uploads/2013/11/Mexico-Presentation.pptx>
- <http://www.transparenciapresupuestaria.gob.mx/>
- <http://www.opengovpartnership.org/country/mexico/case-study/inspiring-story-budget-transparency-portal>

Руанда почна со објавување на граѓански водич за буџетот во 2009г.

Министерството за финансии на Руанда прва објави граѓански водич за буџетот во јуни 2009 год. Првото издание беше прилично збиено и не беше наменето за неспецијализирана публика. Меѓутоа, во 2010 година, Руанда издаде многу попријателски кориснички пристап, употребувајќи помалку технички јазик и вклучувајќи стрипови. Буџетот беше издаден на француски, англиски и киниарванда јазик и повеќе од 10 000 примероци беа дистрибуирани. Исто така, се потенцираше колку граѓаните можат да бидат инволвирани во развивање и мониторинг на националните буџети.

- http://www.opengovguide.com/wp-content/uploads/2013/09/Rwanda_2011-12.pdf
- http://www.opengovguide.com/wp-content/uploads/2013/09/Rwanda_transparency_and_citizens_guide.pdf

Танзанија издаде прирачник за граѓански буџет.

Во Танзанија Министерството за финансии (МФ) работеше со Форум за политики, мрежа од граѓански организации да издадат прирачник за граѓански буџет, поедноставена верзија од буџетот на државата. Тој ги објаснува концептите, избегнува употреба на премногу технички жаргон и употребува цртежи и едноставни графикони за да го олесни разбирањето. Издаден е на англиски и свахили, и дава посебен фокус на оние делови кои имаат влијание врз живеењето на граѓаните како образование, здравство, вода, енергија и транспорт.

- http://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Tanzania_0.pdf
- <http://www.mof.go.tz/mofdocs/budget/Citizens%20Budget/CITIZENS%20BUDGET%202012-2013%20-%20English.pdf>

Филипините имаат развиено портал за граѓански буџет.

Како дел од својот ОВП Акциски план, владата на Филипините се обврза да развие и да постави веб страна, која ќе служи како интерактивна платформа за граѓаните да научат и да најдат информација за националниот буџет. Веб страната www.budgetnbbayan.com вклучува оддел кој се вика буџет 101 којшто го објаснува буџетскиот циклус на едноставен јазик. Буџетите се достапни за да се симне како пдф или

ексел документ, заедно со „народниот буџет“ којшто дава објаснување. Корисниците на оваа веб страна може да коментираат и поставуваат прашања користејќи фејсбук. Базата за транспарентност со странска помош (БТСП) е исто така во развој.

Националниот буџет за 2012 содржи генерални одредби (секција 91) коишто бараат од органите да објават информации за нивните надлежности, функции и именувањата на нивните клучни службеници; нивните одобрени буџети и цели, финансирање, клучни корисници и статусот на програмите и проектите и годишен извештај за постигнувања и отчетност. Буџетот за 2012 година, исто така, содржи специјални одредби коишто бараат објавување на дополнителни информации.

Независен преглед на напредокот на филипинскиот ОВП откри дека засегнатите страни, особено оние коишто се вклучени во работата за буџетска транспарентност, ја гледаат веб страната како корисна алатка за пребарување. Граѓаните коишто постираат прашања на веб страната добиваат повратна информација од администраторот на страната и препорачуваат веб страната да се направи уште поинтерактивна.

- <http://budgetngbayan.com/>
- <http://www.opengovpartnership.org/country/philippines/commitment/technology-and-innovation>
- <http://www.opengovpartnership.org/blog/blog-editor/2013/10/09/irm-releases-philippine-report-public-comment>

Почетен чекор: Да се објави извршниот предлог буџет и аудио извештаи.

Оправданост

Навременото објавување на суштински буџетски документи ги формираат основните елементи за градење на буџетската отчетност и отворен буџетски систем. Објавувањето на извршниот предлог-буџет и ревизорски извештај е препорачано во кодексот за фискална транспарентност на ММФ и во водичот на добри практики за буџетска транспарентност на ОЕЦД. ГАВРИ (Глобална асоцијација на врховни ревизорски институции) препорачува објавување на ревизорски извештаи. Понатаму, индексот за отворен буџет на ИБП ги евалуира овие извештаи.

Препораки

- Извршната власт, водена од Министерството за финансии, треба да го објави извршниот предлог -буџет, идеално три месеци пред почетокот на годината. Овој извештај го претставува владиниот детален план, во смисла на приоритети за политики и буџет за секое министерство или орган, во следната буџетска година.
- Врховната ревизорска институција треба да објави ревизорски извештај, идеално шест месеци после крајот на буџетската година. Ова е орган којшто е независен од власта и има надлежност да го прегледа извештајот преку ревизијана финансиската изведба на владата за претходната буџетска година; ревизијата

може исто така да покрива конкретни органи и нефинансиските аспекти од изведбата на власта.

Стандарди и напатствија

- Истражувањето за отворен буџет на ИБП <http://internationalbudget.org/what-we-do/open-budget-survey/full-report/>
- Кодекс на ММФ за фискална транспарентност <http://www.imf.org/external/np/fad/trans/code.htm>
- Основни принципи при ревизија на владата на ИНТОСАИ: http://www.issai.org/media/12943/issai_100_e.pdf
- Водич со најдобри практики за буџетска транспарентност на ОЕЦД: <http://www.oecd.org/gov/budgeting/best-practices-budget-transparency.htm>
- Критериуми за подобност на ОВП; фискална транспарентност <http://www.opengovpartnership.org/eligibility>
- Критериуми за подобност на ОВП; фискална транспарентност <http://www.opengovpartnership.org/how-it-works/how-join/eligibility-criteria>

Примери од земјите

Авганистан воспостави план за подобрување на финансиското управување.

Во 2010 година авганистанската влада направи нацрт за план за јавно финансиско управување фокусирано на „зајакнување на буџетот во делот на ефикасни резултати на клучните приоритети; подобрување на извршувањето на буџетот и зголемена отчетност и транспарентност“.

Клучни фактори беа политичката волја на лидерството на Министерството за финансии, како и желбата на владата да ја подобри сликата пред меѓународниот фактор. Донаторските организации и меѓународните финансиски институции исто така го зголемија нивното внимание на фискалната транспарентност, како начин да се намали корупцијата во земјата. Нивниот притисок, надолнет со техничката помош обезбедена од страна на Министерството за финансии, ги олесни брзите подобрувања. Пред буџетската изјава и извршниот предлог буџет беа претходно изработени за внатрешна употреба, но не беа достапни за јавност, па јавното објавување беше брз и лесен чекор кон значајни подобрувања.

Како дел и пакет од овој развој, граѓанските организации и истражувачи започнаа да се ангажираат со владата, примарно преку Министерството за финансии, на прашања поврзани со буџетот, објавување на анализи за буџетот и организирање на кампањи за подигање на свеста преку медиуми и спроведување состаноци и работилници за да се истакне важноста на буџетската транспарентност за граѓански мониторинг и владина отчетност.

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI2012-Report-English.pdf>

Многу земји го објавуваат извршниот предлог буџет и ревизорски извештај.

Според истражувањето од 2012 год од страна на Меѓународното буџетско партнерство, 62 земји од 100 коишто биле вклучени во истражувањето ги објавуваат и извршниот предлог буџет и ревизорскиот извештај.

- <http://survey.internationalbudget.org/#availability>

Мексико има воспоставено портал за буџетска транспарентност.

Во Мексико, Министерството за финансии отсекогаш објавува информации за јавните финансии. Некои од овие информации беа објавени како дел од своите регулаторни задолженија. Меѓутоа, информации како месечни податоци за приходите, трошоците, долгот, трансферите кон локалните самоуправи итн. Беше исто така објавено од страна на извршната иницијатива како „Јавна финансиска статистика“.

Во 2012, владата одлучи да креира веб страна со корисни информации за тоа како ресурсите се трошат. Целите беа да се обезбеди:

- Поголема транспарентност во менаџментот на јавните ресурси;
- Фискална транспарентност на јазик разбирлив за граѓаните;
- Тематска транспарентност со посебно внимание кон интересите на граѓаните.

Дизајнот на порталот служи за да ги собере информациите за буџетот на едно место и да ги презентира на едноставен јазик и во отворен формат. Порталот беше развиен преку дијалог со општествени организации и членови на академската заедница, и нуди едноставен дизајн со лесен кориснички пристап, како и база на податоци за да се интегрираат буџетските информации од информациските системи на министерството во реално време, при прикачување на податоци однатре. Податоците можат да се најдат во отворен формат „ексел“ или „цсв“ коишто овозможуваат на корисниците да анализираат и да си играат со податоците.

Порталот настојува да ги поврзе сите фази на буџетскиот процес: планирањето, програмирањето, буџетирањето, извршувањето и контрола, мониторинг, евалуација и отчетност. Вклучува владини статистики, ресурси префрлени на локалните самоуправи, квартални извештаи во отворен формат, завршни извештаи, граѓански буџет и детали за инвестициски проекти, индикатори, цели и надворешна евалуација.

За да се зголеми пристапноста, беа користени социјалните медиуми и кратките презентации во стил на списанија со фокус на граѓански буџет.

- <http://fiscaltransparency.net/wp-content/uploads/2013/11/Mexico-Presentation.pptx>
- <http://www.transparenciapresupuestaria.gob.mx/>
- <http://www.opengovpartnership.org/country/mexico/case-study/inspiring-story-budget-transparency-portal>

Филипините имаат развиено портал за граѓански буџет.

Како дел од својот ОВП Акциски план, владата на Филипините се обврза да развие и да постави веб страна, која ќе служи како интерактивна платформа за граѓаните да научат и да најдат информација за националниот буџет. Веб страната www.budgetnbbayan.com вклучува оддел кој се вика буџет 101 којшто го објаснува буџетскиот циклус на едноставен

јазик. Буџетите се достапни за да се симне како пдф или ексел документ, заедно со „народниот буџет“ којшто дава објаснување. Корисниците на оваа веб страна може да коментираат и поставуваат прашања користејќи фејсбук. Базата за транспарентност со странска помош (БТСП) е исто така во развој.

Националниот буџет за 2012 содржи генерални одредби (секција 91) коишто бараат од органите да објават информации за нивните надлежности, функции и именувањата на нивните клучни службеници; нивните одобрени буџети и цели, финансирање, клучни корисници и статусот на програмите и проектите и годишен извештај за постигнувања и отчетност. Буџетот за 2012 година исто така содржи специјални одредби коишто бараат објавување на дополнителни информации.

Независен преглед на напредокот на филипинскиот ОВП откри дека засегнатите страни, особено оние коишто се вклучени во работата за буџетска транспарентност, ја гледаат веб страната како корисна алатка за пребарување. Граѓаните коишто постираат прашања на веб страната добиваат повратна информација од администраторот на страната и препорачуваат веб страната да се направи уште поинтерактивна.

- <http://budgetngbayan.com/>
- <http://www.opengovpartnership.org/country/philippines/commitment/technology-and-innovation>
- <http://www.opengovpartnership.org/blog/blog-editor/2013/10/09/irm-releases-philippine-report-public-comment>

Почетен чекор: Да се објават четирите суштински буџетски документи.

Оправданост

Владите коишто моментално го изработуваат, но не ги објавуваат нивните четири буџетски документи би можеле да ги објават веднаш без дополнителни трошоци. Најсуштинските документи се:

- **Предлог буџет на владата** којшто ги истакнува планот на владата за приходите и трошоците. Навременото објавување на овој документ е суштинско за јавноста да биде во можност да се вклучи во дебатите за владините предлози.
- **Усвоен буџет** којшто е резултат на забелешките на Собранието на предлог буџетот. Бидејќи овој извештај ги документира заложбите коишто биле одобрени, ова ќе ја формира основата за мониторинг на владиното спроведување.
- **Ревизорски извештај** коишто ја содржат формалната, независна евалуација од страна на ревизорската институција за тоа дали владата ги има собрано и потрошено јавните финансии онака како што е наведено во усвоениот буџет и дали тоа го има направено во согласност со законот.
- **Граѓански буџет** којшто дава нетехничка презентација на буџетот (без разлика дали е предлог-буџетот или усвоениот буџет) и што е широко достапен за сите граѓани.

Овие документи ги формираат најосновните елементи за градење на буџетска отчетност, така што објавувањето претставува минимум услов за систем на отворен буџет.

Препораки

- Да се зголеми пристапот на јавноста до овие информации и да се избегне нееднаков пристап, буџетските извештаи треба најмалку да бидат објавени на владината веб страна. Каде што пристапот до интернет е ограничен, владите треба да направат копии од нивните буџети и да ги распространат преку јавните библиотеки низ земјата.
- Во повеќејазичните земји, буџетските извештаи треба да бидат објавени во повеќе службени јазици.
- Секој документ треба да биде достапен според временска рамка и без одложување. Задоцнето објавување на овие извештаи го намалува капацитетот на граѓаните да ги користат информации во процесот на донесување на одлуки.

Стандарди и напатствија

- Водич за транспарентност во владините извештаи за буџетот на ИБП http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Government_Transparency_Guide1.pdf
- Истражување за отворен буџет на ИБП <http://internationalbudget.org/opening-budgets/open-budget-initiative/open-budget-survey/publications-2/full-report/>
- Кодекс на ММФ за фискална транспарентност <http://www.imf.org/external/np/fad/trans/code.htm>
- Водич со најдобри практики на ОЕЦД за буџетска транспарентност <http://www.oecd.org/gov/budgeting/best-practices-budget-transparency.htm>
- Критериуми за подобност на ОВП: Фискална транспарентност <http://www.opengovpartnership.org/how-it-works/how-join/eligibility-criteria>

Примери од земјите

Зголемен број на земји го објавуваат предлог буџетот, усвоениот буџет, ревизорскиот извештај и граѓанскиот буџет.

Според истражување од 2012 год. спроведено од страна на Меѓународно буџетско партнерство, 22 земји од 100 ги објавуваат сите четири документи.

<http://survey.internationalbudget.org/#availability>

Мексико има воспоставено портал за буџетска транспарентност

Во Мексико, Министерството за финансии отсекогаш објавува информации за јавните финансии. Некои од овие информации беа објавени како дел од своите регулаторни задолженија. Меѓутоа, информации како месечни податоци за приходите, трошоците, долгот, трансферите кон локалните самоуправи итн. Беше исто така објавено од страна на извршната иницијатива како „Јавна финансиска статистика“.

Во 2012, владата одлучи да креира веб страна со корисни информации за тоа како ресурсите се трошат. Целите беа да се обезбеди:

- Поголема транспарентност во менаџментот на јавните ресурси;
- Фискална транспарентност на јазик разбирлив за граѓаните;
- Тематска транспарентност со посебно внимание кон интересите на граѓаните.

Дизајнот на порталот служи за ги собере информациите за буџетот на едно место и да ги презентира на едноставен јазик и во отворен формат. Порталот беше развиен преку дијалог со општествени организации и членови на академската заедница и нуди едноставен дизајн со лесен кориснички пристап, како и база на податоци за да се интегрираат буџетските информации од информациските системи на министерството во реално време, при прикачување на податоци однатре. Податоците можат да се најдат во отворен формат „ексел“ или „цсв“ коишто овозможуваат на корисниците да анализираат и да си играат со податоците.

Порталот настојува да ги поврзе сите фази на буџетскиот процес: планирањето, програмирањето, буџетирањето, извршувањето и контрола, мониторинг, евалуација и отчетност. Вклучува владини статистики, ресурси префрлени на локалните самоуправи, квартални извештаи во отворен формат, завршни извештаи, граѓански буџет и детали за инвестициски проекти, индикатори, цели и надворешна евалуација.

За да се зголеми пристапноста, беа користени социјалните медиуми и кратките презентации во стил на списанија со фокус на граѓански буџет.

- <http://fiscaltransparency.net/wp-content/uploads/2013/11/Mexico-Presentation.pptx>
- <http://www.transparenciapresupuestaria.gob.mx/>
- <http://www.opengovpartnership.org/country/mexico/case-study/inspiring-story-budget-transparency-portal>

Филипините имаат развиено портал за граѓански буџет

Како дел од својот ОВП Акциски план, владата на Филипините се обврза да развие и да постави веб страна, која ќе служи како интерактивна платформа за граѓаните да научат и да најдат информација за националниот буџет. Веб страната www.budgetnbbayan.com вклучува оддел кој се вика буџет 101 којшто го објаснува буџетскиот циклус на едноставен јазик. Буџетите се достапни за да се симне како пдф или ексел документи, заедно со „народниот буџет“ којшто дава објаснување. Корисниците на оваа веб страна може да коментираат и поставуваат прашања користејќи фејсбук. Базата за транспарентност со странска помош (БТСП) е исто така во развој.

Националниот буџет за 2012 содржи генерални одредби (секција 91) коишто бараат од органите да објават информации за нивните надлежности, функции и именувањата на

нивните клучни службеници; нивните одобрени буџети и цели, финансирање, клучни корисници и статусот на програмите и проектите и годишен извештај за постигнувања и отчетност. Буџетот за 2012 година исто така содржи специјални одредби коишто бараат објавување на дополнителни информации.

Независен преглед на напредокот на филипинскиот ОВП откри дека засегнатите страни, особено оние коишто се вклучени во работата за буџетска транспарентност, ја гледаат веб страната како корисна алатка за пребарување. Граѓаните коишто постираат прашања на веб страната добиваат повратна информација од администраторот на страната и препорачуваат веб страната да се направи уште поинтерактивна.

- <http://budgetngbayan.com/>
- <http://www.opengovpartnership.org/country/philippines/commitment/technology-and-innovation>
- <http://www.opengovpartnership.org/blog/blog-editor/2013/10/09/irm-releases-philippine-report-public-comment>

Среднорочен чекор: Да се консултира јавноста при подготовка на буџетот.

Оправданост

Иако владите се одговорни за носење клучни одлуки за тоа, како најдобро да излезат во пресрет на потребите на земјата и да изнајдат перспективи за развој, на нив често им недостигаат важни информации и имаат ограничен капацитет за истражување и ресурси за истражување за да направат избор за тоа како да приберат средства и да ги трошат фондовите. Со зголемување на можностите за јавноста и граѓанските организации директно да се вклучат во процесот и да влијаат на истиот, владите можат да имаат директна корист од нивното знаење.

Препораки

Воспоставување на состаноци на секторско и министерско ниво со јавноста на општите буџетски приоритети, како и за прашања за макроекономски политики и интерсекторско алоцирање на ресурси и давање детална повратна информација на јавноста за тоа како овие инпути биле употребени.

Стандарди и напатствија

- ГИФТ Принципи на високо ниво за финансиска транспарентност: <http://fiscaltransparency.net/wp-content/uploads/2012/09/GIFT-High-Level-Principles-2012-08-ENG.pdf>
- ИБП истражување за отворен буџет <http://internationalbudget.org/what-we-do/open-budget-survey/full-report/>

Примери од земјите

Нов Зеланд употребува разни механизми за да побара инпут од јавноста.

Нов Зеланд има усвоено многу механизми за да побара инпут од јавноста во поглед на различни аспекти на имплементација на буџетот и испорака на услуги. Поединечни владини оддели и органи собираат информации од истражувања на клиенти, држат јавни консултации пред владата да ги објави изјавите и укажете и одржуваат „жешка,“ врска со веб страната на Домашни приходи за јавни консултации, повратни информации, пријави на даночна евазија или измама, како и жалби.

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI2012-Report-English.pdf>

Среднорочен чекор: Да се овозможи ефективен надзор над законодавните и ревизорските институции

Оправданост

Законодавните и ревизорски институции (ЗРИ) играа клучна улога во барањето отчетност за спроведувањето на фискалните политики. Законодавството бара чист авторитет со доволно време, информации и фискални и нефискални ресурси. За да ужива доверба од јавноста и да има легитимитет, законодавството исто така мора да работи на транспарентен и отчетен начин.

Во многу земји извршната власт одржува многу ограничени консултации, или пак воопшто не ги одржува, со законодавната власт во текот на формулацијата на буџетот, додека во некои земји законодавството го добива предлог буџетот помалку од шест седмици пред почетокот на буџетската година, а во некои случаи и после почетокот на фискалната година или пак воопшто не го добива.

Во многу земји законодавството мора да се потпира на канцеларии со ограничен капацитет на истражувачи или на надворешни истражувачи за да се информираат за намерите на владата, а во некои земји воопшто немаат пристап до истражувачи од каков било вид.

Соодветно екипираната и независна врховна ревизорска институција исто така е клучен елемент. Врховната ревизорска институција (ВРИ) дава гаранција за интегритетот на финансиската информација и за усогласеноста со правилата за буџетот. ВРИ исто така

игра улога во ревизија на спроведувањето, мониторингот и проценка на финансиските и нефинансиските информации во буџетскиот циклус.

Препораки

- Извршната и/или законодавната власт (соодветно за земјата) треба да фасцилитира создавање на независна истражувачка канцеларија која може да помага на законодавството во анализирање на буџетот претставен на законодавството од извршната власт.
- Дури и после одобрувањето на буџетот од страна на законодавната власт, нивното одобрување треба да се бара пред извршната власт да троши нови приходи или резервни фондови.
- На Врховните ревизорски институции им требаат соодветни ресурси за да можат да ги спроведуваат нивните ревизорски надлежности ефикасно. Исто така тие треба да се независни од извршната власт (на пример, извршната власт не треба да го отстранува раководителот на ВРИ без претходна согласност од законодавната или судската власт).

Стандарди и напатствија

- ИБП истражување за отворен буџет <http://internationalbudget.org/what-we-do/open-budget-survey/full-report/>
- ИНТОСАИ основни принципи при владина ревизија http://www.issai.org/media/12943/issai_100_e.pdf
- Декларациите од Лима и Мексико на ИНТОСАИ за независноста на Врховните ревизорски институции <http://www.intosai.org/issai-executive-summaries/view/article/issai-10-the-mexico-declaration-on-sai-independence>

Примери од земјите

Во 2011 во Кенија беше воспоставена Парламентарна буџетска канцеларија

Парламентарната буџетска канцеларија на Кенија, воспоставена со Законот за фискално управување од 2009 година, е непартиска канцеларија на Националното собрание на Кенија. Нејзината примарна функција е да дава навремени и објективни информации и анализи, што се однесуваат на националниот буџет и економија.

- <http://www.marsgroupkenya.org/pdfs/2012/11/Kenya%20MPs%20Budget%20Watch%20September%202012.pdf>

Во многу земји, фискалните совети даваат независна анализа на владините буџети и политики.

Фискалните совети се независни тела поставени од владите за да ги евалуираат фискалните политики и да даваат совети. Како такви, тие можат да се перципираат како

фискални „кучиња чувари“. Во последните неколку години, пет земји (Шведска, Канада, Унгарија, Словенија и Обединетото Кралство) имаат воспоставено фискални совети, а Соединетите Американски Држави и Холандија имаат такви институции и подолго од пет години.

- <http://www.voxeu.org/article/what-are-fiscal-councils-and-what-do-they-do>

Конгресната буџетска канцеларија во САД дава веродостојност и непристрасна поддршка на законодавната власт без разлика на партијата.

Конгресната буџетска канцеларија на САД, формирана во 1974, прави независни анализи на буџетски и економски прашања за да ги поддржи конгресните буџетски процеси. Органот е конкретно непартиски и спроведува објективни независни анализи.

- <https://www.cbo.gov/>

Среднорочен чекор: Да се објават сите буџетски извештаи како отворени податоци

Оправданост

Извештаите за националните буџети обично вклучуваат илјадници ставки за приход и трошоци. Со цел овие бројки да бидат соодветно разбрани, граѓаните и истражувачите треба да ги анализираат и да ракуваат со податоците во буџетските извештаи. Модерната технологија дозволува податоците да бидат наредени во формати со кои може лесно да се ракува. Со цел да се олесни употребата на буџетски податоци, владите треба да ги објават податоците во формати кои се компјутерски читливи коишто лесно може да се преземат, симнат, индексираат и пребаруваат од сите често употребувани апликации за интернет пребарување.

Отворени формати, на пример незаштитени ЦСВ датотеки, како оние каде што спецификацијата за форматот е достапен бесплатно, со што се овозможува податоците содржани во датотеката да бидат отворени со различни програми.

Препораки

Да се објават извештаи на интернет во компјутерски читливи формати.

1. Првиот чекор би бил да се објават буџетските документи како ексел табели.
2. На долг рок релевантните буџетски податоци треба да бидат објавени директно од информацискиот систем за финансиски менаџмент (ИСФМ) и да се усогласени со стандардите за отворени податоци.

Стандарди и напатствија

- Индекс за отворени податоци <http://https://index.okfn.org/>

- Светска банка: Информациски систем за финансиски менаџмент и отворени буџетски податоци
- Светска банка: Алатка за фискална транспарентност и ресурси
<http://wbi.worldbank.org/boost/about>

Примери до земјите

Бразилското министерство за финансии објавува голем дел од податоци за буџет во компјутерски читливи формат

Бразил има развиено бројни инструменти за фискална транспарентност. Најпозната иницијатива можеби е порталот за транспарентност <http://www.portaltransparencia.gov.br/>, којшто започна во 2004 и којшто комбинира информации од повеќе федерални влади. Порталот вклучува информации за јавни приходи, буџети и расходи, како и приход и имот на јавните службеници и информации за набавки. Се ажурира на дневна основа и обезбедува пребарлив, отворен пристап до податоците, како и понуда на специфични секции фокусирани на области од особен интерес како Светски куп и Олимписки игри.

Порталот има за цел да обезбеди информации кои можат да бидат лесно достапни и употребливи. На пример, буџетските линии се означени со популарни имиња (на пример, „bolsa familia“ како и официјалниот наслов „Transferencia de renda e apoio a familia no acesso a saude e a educacao“). Информациската во буџетскиот портал е обезбедена во форма на отворени, машински читливи, како и алатки за навигација на информацијата.

Како што практиката за транспарентност се разви, исто така се разви и правната рамка. Во 2012 год. Бразил донесе нов закон за транспарентност која ги обврзува сите јавни ентитети во Бразил (извршните, судските и законодавните тела на федерално, државно и локално ниво, како и во федералниот дистрикт) да објавуваат детални буџетски податоци на интернет во реално време. Иницијативата за транспарентност е водена од страна на Канцеларијата на генералниот компролер (Office of the Comptroller General). Важни напори беа вложени во образование и дијалог внатре и надвор од владата, за да се разберат информациските потреби на корисниците, да се даде поддршка на корисниците да користат податоци и да генерираат високо квалитетен проток на информации.

Како дел од својот прв ОВП Акциски план, Бразил обезбедувал повеќе буџетски информации на својот портал за транспарентност, подобрувајќи ги податоците за општествена корисност и за договори. Во својот втор Акциски план има план повторно да го изгради порталот за транспарентност, базирано на наученото од првите десет години, да го подобри квалитетот и употребливоста и да ги поврзе буџетските информации со дата сетовите на акциите. Федералната влада сега работи на охрабрување на државите и општините да развијат нивни портали.

(Извор: Базирано на вебинар презентацијата од Отавио Кастро Невес, 30 јули 2013)

- <http://www.opengovpartnership.org/webinar-introducing-fiscal-openness-working-group>

Среднорочен чекор: Да се објават сите осум клучни буџетски извештаи.

Оправданост

Меѓународно прифатените добри практики бараат од владите да објавуваат најмалку осум буџетски извештаи во различни фази од буџетската година.

- Предбуџетска изјава претставува широки параметри и макроекономски претпоставки на предлог-буџетот;
- Предлог-буџет којшто ги дефинира владиниот план за приходи и расходи;
- Усвоен буџет којшто е резултат на размислувањата на законодавниот дом на предлог-буџетот;
- Ревизорски извештаи коишто содржат независна и формална евалуација на ревизорската институција за тоа дали владата ги има собрано и потрошено сите јавни фондови како што е наведено во усвоениот буџет;
- Граѓански буџет којшто дава нетехничка презентација на буџетот (било на предлог-буџетот или на усвоениот буџет) што е широко пристапно за сите граѓани;
- Извештаи за извршување (во текот на годината и полугодишни) коишто даваат навремена повратна информација за процесот на извршување на буџетот, на тој начин овозможувајќи корекции во текот на процесот, релокации или додавање на средства каде што е потребно;
- Завршната сметка овозможува споредба помеѓу планираните и реалните трошоци, зголемувајќи ја отчетноста, а исто така овозможува и поголема информираност при носењето на одлуки за следната година.

Со цел овие извештаи да бидат корисни, треба да обезбедат соодветни детали коишто ќе им овозможат на граѓаните да ја сфатат комплетната слика за тоа како нивните влади прибираат или ги трошат нивните пари. Ова значи дека буџетските извештаи треба да дадат информации за протокот (трошоци, приходи, баланс) како и на акции (влада, долг, финансиски и нефинансиски имот и обврски). Буџетските извештаи треба исто така да вклучуваат информации за тоа како буџетот бил извршен (цели, резултати и продукти) на клучните програми. Оваа информација треба да биде дополнета со изјава од фискалната стратегија и извештај за тоа како овие цели биле постигнати. На крај, владите треба да известуваат како ги менаџираат финансиските ризици, како владини гаранции, макроекономски шокови и изложеност на финансискиот сектор.

Публикацијата на клучните извештаи за време на планирањето на буџетот, имплементацијата и евалуацијата е препорачана од кодексот на транспарентност, Водичот за добри практики на ОЕЦД и истражувањето за отворен буџет на ИБП, којшто ги опишува информациите кои треба да бидат обезбедени во овие клучни извештаи. ММФ нуди периодична проценка на фискалната транспарентност преку нивните РОСК за

фискална транспарентност. ОЕЦД и ИБП вршат евалуација на буџетската транспарентност преку нивните истражувања. ПЕФА рамката водена од Светска банка, исто така врши проценка на некои од овие прашања. Добрите практики за навременото и целосно објавување на буџетските извештаи се обезбедени од ИБП во нивното истражување на отворен буџет, ММФ во нивниот кодекс за фискална транспарентност и ОЕЦД во нивниот водич за најдобри практики за буџетска транспарентност.

Препораки

1. Да се објави детална предбуџетска изјава најмалку еден месец пред објавувањето на предлог-буџетот.
2. Да се објави детален предлог-буџет, идеално три месеци пред стартот на буџетската година.
3. Да се објави детален усвоен буџет, идеално веднаш штом буџетот е изгласан во собранието.
4. Да се објави детален граѓански буџет, идеално заедно со предлог-буџетот или усвоениот буџет.
5. Да се објави детален месечен или квартален извештај за собраните приходи, трошоци и долг, идеално за 30 дена или шест недели после полугодието.
6. Да се објави детален полугодишен извештај, идеално 30 дена или шест месеци по половина од истекот на буџетската година.
7. Да се објави завршна сметка, идеално шест месеци до една година после завршувањето на буџетската година.
8. Да се објави детален ревизорски извештај, идеално за шест месеци до година дена по истекот на буџетската година. Во дополние на ревизорскиот извештај владата треба, исто така, да објави извештаи за преземените чекори за да ги имплементира препораките на ревизорите.

Стандарди и напатствија

- ИБП водич за транспарентност во владините буџетски извештаи
[http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Government Transparency Guide1.pdf](http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Government%20Transparency%20Guide1.pdf)
- ИБП истражување за отворен буџет <http://internationalbudget.org/what-we-do/open-budget-survey/full-report/>
- Кодекс на ММФ за фискална транспарентност
<http://www.imf.org/external/np/fad/trans/code.htm>
- Водич со најдобри практики од ОЕЦД за буџетска транспарентност
<http://www.oecd.org/gov/budgeting/best-practices-budget-transparency.htm>
- Светска банка: Алатки и ресурси за фискална транспарентност
<http://wbi.worldbank.org/boost/about>

Примери од земјите

Неколку земји ги објавуваат сите осум клучни буџетски документи.

Франција, Хондурас, Италија, Нов Зеланд, Обединетото Кралство, Уганда, Словачка и Јужна Африка се меѓу земјите коишто ги објавуваат сите осум клучни буџетски документи. Извршните буџетски предлози во Нов Зеланд, Јужна Африка и Обединетото Кралство ги исполнуваат меѓународните критериуми за најдобри практики.

- <http://survey.internationalbudget.org/#availability>

Хондурас ги објавува сите осум клучни буџетски документи.

До неодамна владата на Хондурас ги изготвуваше сите буџетски документи за внатрешна употреба, но само неколку беа достапни за јавноста.

После политичката криза во 2009 година, новата влада на Хондурас почна да се фокусира на подобрување на своите практики за финансиски менаџмент, што вклучуваше потранспарентен буџет. Овие напори беа преземени со цел да се воспостави легитимитет пред меѓународната заедница, да се осигура странската помош, да се намали фискалниот дефицит и да се решат проблемите со развојот поефикасно.

Беше поставена меѓуорганска комисија под координација на канцеларијата на претседателот, за да се направи план за подобрување на фискалната транспарентност и менаџмент и таа да бара техничка помош од Меѓународното буџетско партнерство. Ова вклучуваше седнување на владата и граѓанското општество на иста маса за да се дискутираат прашањата за буџетската транспарентност.

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI2012-Report-English.pdf>
- <http://www.opengovpartnership.org/country/honduras/action-plan>

Мексико има воспоставено портал за буџетска транспарентност.

Во Мексико, Министерството за финансии отсекогаш објавува информации за јавните финансии. Некои од овие информации беа објавени како дел од своите регулаторни задолженија, меѓутоа информации како месечни податоци за приходите, трошоците, долгот, трансферите кон локалните самоуправи итн. Беше исто така објавено од страна на извршната иницијатива како „Јавна финансиска статистика“.

Во 2012, владата одлучи да креира веб страна со корисни информации за тоа како ресурсите се трошат. Целите беа да се обезбеди:

- Поголема транспарентност во менаџментот на јавните ресурси;
- Фискална транспарентност на јазик разбирлив за граѓаните;
- Тематска транспарентност со посебно внимание кон интересите на граѓаните.

Дизајнот на порталот служи за да ги собере информациите за буџетот на едно место и да ги презентира на едноставен јазик и во отворен формат. Порталот беше развиен преку дијалог со општествени организации и членови на академската заедница, и нуди

едноставен дизајн со лесен кориснички пристап, како и база на податоци за да се интегрираат буџетските информации од информациските системи на министерството во реално време, при прикачување на податоци однатре. Податоците можат да се најдат во отворен формат „ексел“ или „цсв“ коишто овозможуваат на корисниците да анализираат и да си играат со податоците.

Порталот настојува да ги поврзе сите фази на буџетскиот процес: планирањето, програмирањето, буџетирањето, извршувањето и контрола, мониторинг, евалуација и отчетност. Вклучува владини статистики, ресурси префрлени на локалните самоуправи, квартални извештаи во отворен формат, завршни извештаи, граѓански буџет и детали за инвестициски проекти, индикатори, цели и надворешна евалуација.

За да се зголеми пристапноста, беа користени социјалните медиуми и кратките презентации во стил на списанија со фокус на граѓански буџет.

- <http://fiscaltransparency.net/wp-content/uploads/2013/11/Mexico-Presentation.pptx>
- <http://www.transparenciapresupuestaria.gob.mx/>
- <http://www.opengovpartnership.org/country/mexico/case-study/inspiring-story-budget-transparency-portal>

Напреден чекор: Да се овозможи граѓанско учество во буџетирањето.

Оправданост

Граѓанското учество во буџетирањето е релативно нов концепт во менаџирањето на јавните финансии.

Граѓанското ангажирање во буџетскиот процес е важно поради неколку причини. Една публикација на ОЕДЦ (Танака, 2007) идентификува неколку важни причини за ангажирање на јавноста во буџетирањето.

- Буџетските одлуки имаат значајно влијание врз животите на луѓето и оттаму треба да се информирани за погледите и вредностите на граѓаните.
- Вклучувањето на граѓаните во буџетските процеси ја подигнува достапноста на информации за креаторите на политики и ги земаат предвид ефектите на нивните одлуки во заедниците и може да помогне да се одбрани од несакани последици.
- Испитувањето на граѓаните може да осигура дека креаторите на закони се внимателни во одлуките што ги носат, подобрувајќи ја ефикасноста, одговорноста и отчетноста на владата и превенцијата од корупција.
- Преку вклучување на граѓаните во буџетските процеси, тие можат да ги решат истите дилеми со кои се соочуваат креаторите на политики, и да генерираат по плодни одлуки меѓу граѓаните и владата.
- Вклучување на граѓаните во фундаментални одлуки, како буџетски одлуки, може да помогне да се надмине недовербата кај јавноста и цинизмот и да се подигне легитимноста на владата.

- Граѓанското вклучување може да помогне да се осигура дека владата е одговорна на потребите, гледиштата и вредностите на граѓаните.

Препораки

Да се развие граѓански систем за барања, механизми за општествена ревизија и системи за партиципативно буџетирање.

Подолу, ние идентификувавме некои принципи коишто можат да ги водат владите при нивното развивање на механизми за вклучување на јавноста во буџетирањето. Овие принципи беа употребени како индикатори за вклучување на јавноста во истражувањето за отворен буџет и се одговорност на Министерството за финансии.

1. Да се преземе одговорност за развој и спроведување на стратегија за вклучување на јавноста во буџетскиот процес.
2. Да се идентификуваат меѓународни, национални и локални добри практики.
3. Да се дефинираат јасни цели и сетови и цели за вклучување на граѓаните во буџетските процеси и да се дефинира јасно обемот на нивното вклучување.
4. Да се идентификуваат институционални и културни бариери при вклучување во буџетскиот процес и да се размисли на кој начин тие можат да се надминат.
5. Внимателно да се размисли кој треба да се вклучи во буџетскиот процес и како тие можат најдобро да бидат вклучени и во која фаза.
6. Да се развие спектар на можности за граѓаните, граѓанското општество и други заинтересирани страни за да се вклучат во буџетскиот процес.
7. Да се осигура дека секое вклучувања во буџетскиот процес е на отворен и транспарентен начин кој овозможува испитување од страна на граѓаните
8. Да се известат учесниците за резултатите и влијанието од консултациите и да се објават резултатите за поширока анализа.

Примери од земјите

Боцвана разви „буџет питсо“ форум.

Боцвана претстави ветувачка иницијатива којашто употребува иновативни „буџетски питсо“ (или консултативни форуми) системи за да ѝ овозможи на јавноста да биде дел од формулирањето на буџетот. Овие „питсо“ имаат потекло во системот за учество на јавноста „кготла“ кој е еден од најстарите форми за учество на јавноста во управувањето во светот

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI2012-Report-English.pdf>

Граѓаните во Јужна Кореја можат да достават барање за ревизија на програми или органи.

Одборот на Ревизорска инспекција (ОРИ) во Јужна Кореја претстави различни аранжмани како да помогне да се инкорпорираат мислењата на граѓаните во нивните ревизорски активности. Еден таков аранжман е Граѓански систем за барање на ревизија, којшто беше претставен во 2001 г. за да промовира навремени и ефикасни ревизии и доверба во националната агенција за ревизија. Граѓаните може да побараат ревизија поврзана со организации од јавниот сектор во кои прекршувањето на закон или корупција може сериозно да го поткопа граѓанскиот интерес. Комитетот за проверка на барањата на граѓаните за ревизија, воспоставена од ОРИ, одлучува за или против некое барање. За оние барања коишто се одобрени, ОРИ спроведува ревизија и ги известува странките за резултатите. Системот стана широко познат меѓу јавноста и бројот на барања за ревизија се зголемува.

- <http://www.intosaijournal.org/technicalarticles/technicalapr06.html>

Германија поканува економисти, бизнисмени и синдикати да дадат изјава на буџетските расправи.

Во Германија парламентарната комисија за буџет одржува расправа во која сведочењата од економистите, синдикатите и здруженија на работниците и работодавците, како и здруженијата на вработени во јавниот сектор, меѓу другото, се сослушуваат. Буџетската комисија го одредува фокусот на овие разговори.

(забелешка: овој пример е изваден од информациите собрани во истражувањето за отворен буџет. Иако истражувањето се повикува на овие примери, не се проценуваат квалитетот на јавното вклучување како резултат на овие механизми. Глобалната иницијатива за фискална транспарентност (ГИФТ) неодамна одреди студии на случаи за да се процени квалитетот на учество на јавноста во донесување на одлуки за буџетите во неколку земји. Овој водич ќе биде ажуриран со информации од овие студии на случаи кога ќе бидат објавени)

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI2012-Report-English.pdf>

Јужна Африка ги поканува заинтересираните страни да претстават буџетски предлози.

Изменетата процедура за законот за пари на Јужна Африка и поврзаниот акт за поврзани работи бара парламентот да одржува јавни расправи за фискалната рамка и предлозите за приходи. Заинтересираните страни се повикани да дадат усна презентација за време на овие расправи.

(забелешка: овој пример е изваден од информациите собрани во истражувањето за отворен буџет. Иако истражувањето се повикува на овие примери, не се проценуваат квалитетот на јавното вклучување како резултат на овие механизми. Глобалната иницијатива за фискална транспарентност (ГИФТ) неодамна одреди студии на случаи за да се процени квалитетот на учество на јавноста во донесување на одлуки за буџетите во

неколку земји. Овој водич ќе биде ажуриран со информации од овие студии на случаи кога ќе бидат објавени)

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI2012-Report-English.pdf>

Јужна Кореја има систем кој им овозможува на граѓаните да учествуваат во одлуките за буџетот.

Во Јужна Кореја, канцеларијата за буџет претстави значајни реформи за менаџмент на јавните финансии (МЈФ) во 2003, вклучувајќи и среднорочни рамка за расходи, буџетирање по перформанси и интегриран систем за финансиски менаџмент. Ова го подобри буџетскиот процес, но претставува и потенцијален проблем. Без кредибилни механизми за поставување на повеќегодишен буџетски лимит и држејќи се до нив, тие можат лесно да бидат запоставени. За да помогнат овие буџетски лимити да се ефикасни, властите развија процес на учество во процесот за формулирање на буџетот. Ова ѝ овозможува на владата да тврди дека реален лимит за трошоците е поставен, и дека рацете на владата се врзани при обид да се преговара за лимитот. Инволвираноста на граѓаните, исто така, е охрабрено за да се подобри извршувањето на буџетот и да ја појача фискалната транспарентност меѓу националната и локалната влада.

Постојат шест механизми за партиципација, формализирани отворени дискусии, патувања на терен за службениците на централната влада да се запознаат со службениците од локалната власт, фискален совет за јавни политики составен од претставници на граѓанскиот сектор и службеници од националните и локалните влади, собрание од експерти, центар за известување при непотребно трошење на буџетот и учество на јавноста во ревизија. Овие процеси се интегрирани во годишниот буџетски циклус.

Преку центарот за пријавување за несоодветно трошење на буџетот, граѓаните можат да пријават какви било случаи на злоупотреба на буџетот користејќи онлајн формулари или преку анонимно јавување. Граѓаните можат да предложат креативни начини за да се спасат ресурсите од буџетот. Пензионираните буџетски службеници ги менаџираат телефонските линии, праќаат случаи до релевантни оддели. Рекламирањето се користи за да се подигне свесноста и да се охрабри учеството. Учеството на јавноста во ревизии се спроведува на неколку начини. Граѓаните се охрабруваат да предложат на кои јавни ентитети треба да им се изврши ревизија. Тие исто така можат да побараат одборот за ревизија да испита кој било извештај заради несоодветност и може да се собере колективно да бара ревизија, не само за злоупотреба на буџетот, тука и за одлагање на имплементација на програми и комплетирање и не разумни јавни политики. Во 2012 буџетската канцеларија го стартуваше првото натпреварување за да собере креативни идеи од јавноста за нови фискални проекти. Вкупно 866 идеи беа пратени и 12 предлози беа рефлектирани во буџетот.

Извор: Светска Банка, белешки од ПРЕМ

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI2012-Report-English.pdf>

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Kang-and-Min-Public-Participation-in-the-Budget-Process-in-ROK.pdf>
- <http://fiscaltransparency.net/wp-content/uploads/2013/11/Korea-Public-Participation-Case.pptx>
- <http://blogs.worldbank.org/governance/public-participation-budget-process-republic-korea>

Државните влади во Индија користат општествени ревизорски техники за да ги мониторираат владините програми.

Во индиската држава Андра Прадеж, општествените ревизорски техники се користат за да се бара отчетност од владата. Општествените ревизии, покрај тоа што вклучуваат ревизија на трошоците или одлуките, исто така ги покриваат и прашањата на еднаквост и квалитет во имплементација на програмите и се спроведуваат заеднички од владата и граѓанското општество. Општествено ревизорски процеси што се користат овде вклучуваат јавна будност и верификација во различни фази од имплементација на проект. Форумите за општествена ревизија или јавните сослушувања се исто така организирани како дел од процесот. Во овие форуми информациите се читаат јавно и на луѓето им се дава шанса да постават прашање до службениците и да бараат и да добијат информација, да верификуваат финансиски трошоци, да ги испитаат одредбите на овластувањата, да ги дискутираат приоритетите одразени во направениот избор и критички да го евалуираат квалитетот на работата, како и функционирањето на програмскиот персонал.

- <http://125.22.8.66/SocialAudit>

Тринидад и Тобаго користат форуми со засегнати страни и фејсбук за да соберат буџетски инпут.

Во Тринидад и Тобаго, Министерството за финансии одржува „постбуџетски форуми“ за да собере инпут од јавност и да одговори на прашања од јавноста. Клучни групи како земјоделство, младина и др., се поканети да ги претстават нивните перспективите за буџетот. Сите членови на јавноста се поканети да се јават или да испратат текст порака до Министерството за финансии и да дадат коментари јавно преку фејсбук и веб страната на министерството.

- <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI2012-Report-English.pdf>

Напреден чекор: Да се објават информации за ресурсите добиени од одделите за доставување на услуги.

Оправданост

Проблемите редовни се појавуваат на првата линија во одделите за давање на услуги коишто обезбедуваат услуги на општинско ниво (како на пример училишта, здравствени установи), при добивање на ресурси коишто биле планирани за нивна употреба, било во смисла на трансфер на кеш, дистрибуција на материјали (на пр. лекови и училишни книги) или обезбедување на персонал којшто е регрутиран и платен од централните институции. Обезбедените ресурси може не биле експлицитно наведени во буџетската документација, но веројатно се дел од пресметките за буџетот за внатрешна употреба на министерството. Единиците коишто даваат услуги на првата линија, бидејќи се најдалеку од синџирот на алоцирање на ресурси, може најмногу да страдаат кога вкупните ресурси не соодветствуваат со процените во буџетот, или кога повисоките организациски единици одлучат да ги пренасочат ресурсите кон други (на пример, административни) цели. Може да има значајни одложувања на трансфери на ресурси кон единицата било во кеш или материјали. Следењето на таквата информација е клучна за да се определи дали ПФМ системите ефикасно го поддржуваат давањето услуги на прва линија.

Препораки

Да се објават податоци за ресурсите (кеш и материјали) добиени од единиците за давање услуги (како основни училишта и основни здравствени установи).

Стандарди и напатствија

- Водич за јавни трошоци и финансиска отчетност
<http://siteresources.worldbank.org/PEFA/Resources/PEFAFieldguide.pdf>

Напреден чекор: Да се објават небуџетски финансиски информации.

Оправданост

Владите често спроведуваат финансиски активности надвор од националниот буџет, на пример преку пензискиот фонд или фондовите за социјална сигурност, државните претпријатија и банки, јавни ресурси добиени со екстракција на природни ресурси, странска помош, откажување на долгови и процеси од операции, исто така, од приватизација можат да не се прикажани во националните буџети.

Во последните години имаше зголемено потенцирање на владите да имаат балансиран буџет и ниско ниво на долг. Таквите препораки може да ги стимулираат повеќе владите да користат квази-фискални активности коишто ги маскираат вистинските трошоци на нивните политики.

Квази-фискални активности се субвенциите и дефицитите коишто не се појавуваат на владините финансиски сметки, како субвенционирани позајмици од банка обезбедени од некомерцијалните услуги на централната банка, обезбедени од претпријатијата во државна сопственост или повеќекратни менувачки курс користен при различни трансакции.

Трошоците за даноци се уште една финансиска мерка којашто генерално е помалку разбрана и често е скриена од истражување на јавноста. Трошоците за данок обично се дефинираат како пресметана загуба во приходите, којашто е резултат од правење на даночни отстапки или преференции на одредена група на даночни обврзници или активности. Загуба на приход или „трошок“ е пресметан како разлика меѓу она што даночните обврзници би го платиле под дефинирани одредници од законот за данок (кој што идентификува, кои даночни структури би требало да се применат на даночните обврзници) и најнискиот износ којшто реално бил платен.

Сите овие прашања треба да бидат соодветно објавени за да добијат соодветно ниво на надзор, како националниот буџет.

Препораки

1. Да се објават навремени, целосни, пристапни и прецизни информации за финансиските активности коишто ги надминуваат рутинските ставки во националниот буџет, вклучувајќи екстра-буџетски фондови, даночни трошоци и квази – фискални активности.
2. Буџетската документација треба да вклучува изјави за целите, траењето и корисниците на секоја квази-фискална активност, засновано на информации обезбедени од оние агенции коишто ги преземаат таквите активности, било да се државни претпријатија или централната банка.
3. Јавните корпорации треба да вклучат во нивните извештаи специфични информации, како на пример, некомерцијални услуги коишто владата ги бара од нив или позајмувања на други владини органи, додека пак централната банка треба да извести за секоја немонетарна активност којашто ја спроведуваат во име на владата.

Стандарди и напатствија

- ИБП Поглед над буџетот <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Looking-Beyond-the-Budget.pdf>
- Кодекс за фискална транспарентност на ММФ <http://www.imf.org/external/np/fad/trans/code.htm>
- Водич на ОЕЦД за корпоративно управување и државни претпријатија <http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceofstate-ownedenterprises/34803211.pdf>
- Светска банка: Алатки и ресурси за фискална транспарентност: <http://wbi.worldbank.org/boost/about>

Примери од земјите:

Во Азербејџан субвенциите за гориво обезбедени од националната нафтена компанија се ставени во буџетот.

Во Азербејџан, субвенциите за гориво обезбедени од националната нафтена компанија СОКАР, се ставени во буџетот преку препознавање на износот на субвенциите во буџетот и давање даночни кредити на СОКАР за истиот износ.

1. <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Looking-Beyond-the-Budget-3-Quasi-Fiscal-Activities.pdf>

Во Јужна Африка информации за квази – фискални активности се дадени во главниот буџет или во буџетите на релевантните органи.

Во Јужна Африка сите квази-фискални активности се вклучени или во главниот буџет или во буџетите на релевантните екстра-буџетски органи. Во смисла на пресметка на екстра-буџетските фондови, извршниот буџет на Јужна Африка и дополнителната документација даваат опширни информации за екстра-буџетските фондови, вклучувајќи ги и наративните дискусии и квантитативни пресметки на таквите фондови. Износот на екстра-буџетските фондови во Јужна Африка се состојат од фондови за социјално осигурување, како фондот за сообраќајни несреќи, фондот за осигурување на невработените и компензациски фондови. Парите за овие ставки не се вклучени во буџетот, но информацијата за нивно исплаќање и сметките се вклучени во дополнителни документи – Буџетски преглед. Канцеларијата на главниот ревизор на Јужна Африка ги објавува своите извештаи за ревизија на сите екстра-буџетски фондови. Извештаите ги вклучуваат сите наплати на приходниот фонд, вклучувајќи ги и екстра-буџетските фондови.

2. <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Looking-Beyond-the-Budget.pdf>

Иновативен чекор: Целосно да се имплементираат ГИФТ принципите за фискална транспарентност.

Оправданост

Глобалната иницијатива за фискална транспарентност (ГИФТ) е акциска мрежа од повеќе засегнати страни којашто работи за да ги унапреди и институционализира глобалните норми и значајни, континуирани подобрувања на фискалната транспарентност, партиципативност и отчетност во земјите во светот. Принципите на високо ниво за фискална транспарентност, отчетност и партиципативност претставуваат обид да се дестилира сет на пошироки принципи од постоечки стандарди и норми. Тие се обмислени да ги водат креаторите на политики и сите други засегнати страни во фискалната политики во нивниот напор да ја подобрат фискалната транспарентност, партиципативност и отчетност.

Во декември 2012 год., Генералното собрание на ОН усвои резолуција насловена како „Промовирање на транспарентност, партиципативност и отчетност во фискалните политики“ поддржувајќи ги ГИФТ принципите на високо ниво за фискална транспарентност, отчетност и партиципативност во фискалните политики.

Препораки

Да се имплементираат 10-те принципи на високо ниво за фискална транспарентност, партиципативност и отчетност развиени од ГИФТ, коишто се сумирани подолу:

1. Да се воспостави јасна претпоставка во полза на јавната достапност на фискална информација без дискриминација.
2. Да се објават јасни и мерливи цели за збирните фискални политики, редовно да се известува за прогресот и да се објаснат девијациите.
3. Да се презентираат фискални и нефискални информации со висок квалитет за минатите, сегашните и предвидените фискални активности, изведба, фискални ризици и јавниот имот.
4. Да се претстават целите и резултатите како и напорите да се објават очекуваните, реални социјални, економски влијанија како и влијанието врз околината.
5. Да се осигура дека сите финансиски трансакции на јавниот сектор се засновани на законот. Законите, регулативите и административните процедури треба да се достапни за јавноста и нивната имплементација треба да биде предмет на независна ревизија.
6. Владините финансиски врски со приватниот сектор треба да бидат објавени, спроведени на отворен начин и да се следат јасни правила,
7. Да се одреди јасна улога и одговорности за зголемување на приходите, настанатите одговорности, трошењето на ресурси, инвестирање и менаџирање на јавните ресурси.
8. Ниту едни од владините приходи не треба да се покачуваат или да настануваат трошоци без одобрување на законодавниот дом преку буџетска или друга легислатива.
9. Врховната институција за ревизија треба да има статутарна независност, надлежност да пристапи до информација и да има соодветни ресурси да врши ревизија и да ја известува јавноста.
10. Граѓаните треба да имаат право и тие како и сите недржавни чинители треба да имаат ефикасни можности да учествуваат во јавни дебати за буџетот.

Стандарди и напатствија

- ГИФТ принципи на високо ниво за фискална транспарентност:
<http://fiscaltransparency.net/wp-content/uploads/2012/09/GIFT-High-Level-Principles-2012-08-ENG.pdf>

Граѓанско ангажирање

Главен автор: Вклучи се (Involve)

Вовед

Граѓанското ангажирање е всушност клучниот елемент за отворена влада. Граѓанското ангажирање дава основа на многу теми во овој водич, имајќи предвид дека активното граѓанско е виталната врска помеѓу транспарентноста и отчетноста. Отвореното владино партнерство ја препознава оваа врска во нивните критериуми за подобност, тврдејќи дека: „Отворената влада изискува отвореност за граѓанско учество и ангажираност во креирање

политики и управување, вклучувајќи основни заштити за граѓанските слободи“ (Отворено владино партнерство).

Во сè покомплексниот свет, граѓанскиот инпут е критичен ресурс за креирање политики. Дobar процес на донесување одлуки изискува знаење, искуство, погледи и вредности на јавноста. Спроведувањето на тешки одлуки зависи од одобрувањето и поддршката на граѓаните. Доколку граѓаните не го разберат и не се вклучени во одлуката самите, довербата е изгубена (ОЕЦД, 2009).

Граѓанските слободи даваат критични основи коишто им овозможуваат на луѓето да учествуваат без страв и да изразат несогласување мирно едни кон други и кон владата. Основните човекови права вклучуваат слобода на говор, изразување и слобода на печат; слобода на религија, слобода на собирање и здружување, како и правото на соодветен судски процес се одлучувачки во поддршката на политичка култура, каде што граѓаните имаат волја и се во можност да учествуваат во јавни дебати.

Луѓето низ целиот свет постојано посочуваат дека не се задоволни едноставно да бидат вклучени во односи со владата преку периодични избори. Но, тие се обесхрабрани од реалната и перципирана контрола на јавните дискусии и креаторите на политики преку мали политички и економски елити. Важно е граѓанската ангажираност да биде добро дизајнирана и да бидат дадени соодветни ресурси за тоа и да биде родена од автентична желба јавноста да биде вклучена и нивниот инпут да биде земен предвид. Добра граѓанска вклученост може да го поддржи ефикасното функционирање на демократијата, легитимитетот на владата, успешноста на спроведувањето на политики и постигнување на општествени резултати. Лошите практики на ангажирање можат да доведат до слаби одлуки, и неангажираност на граѓаните (Броди и др., 2011).

Надминувањето на граѓанската неангажираност и ефикасното одговарање на граѓаните изискува промена на културата за тоа како владите соработуваат со јавноста, механизми за слушање и земање предвид на гласовите на граѓаните, институционализирање во однесување и културата на јавните институции.

Забелешка: Нашата употреба на зборот „граѓанин“ во ова поглавје треба да се разбере во својата најширока смисла, вклучувајќи ги сите жители на една земја или место. Постои разбирлива грижа дека терминот може да биде искористен за да исклучи групи без право на глас или/и не се натурализирани во една земја, вклучувајќи деца и млади, мигранти и бегалци. Ова не е наша намера, всушност, тоа се групи кои треба да бидат во фокусот на специфични напори да се вклучат во одлуките коишто имаат влијание врз нивните животи.

Референци

OECD, 2009, Focus on Citizens: Public Engagement for Better Policy and Services

Brodie, E; Hughes, T; Jochum, V; Miller, S; Ockenden, N; & Warburton, D, 2011, Pathways through Participation: What creates and sustains active citizenship?

Civicus <http://www.civicus.org>

Involve <http://www.involve.org.uk>

Deliberative Democracy Consortium <http://www.deliberative-democracy.net>

International Association for Public Participation <http://www.iap2.org>

Society for Participatory Research in Asia <http://www.pria.org/>

Twaweza East Africa <http://www.twaweza.org>

MKSS India <http://www.mkssindia.org>

National Coalition for Dialogue and Deliberation US <http://ncdd.org>

Division for Public Administration and Development Management, United Nations Department of Economic and Social Affairs

<http://www.unpan.org/DPADM>

World Bank Social Development Department <http://www.worldbank.org/socialdevelopment>

International Center for Not-for-profit Law <http://www.icnl.org>

European Center for Not-for-profit Law <http://www.ecnl.org.hu>

International Association of Facilitators <http://www.iaf-world.org>

Making All Voices Count <http://www.makingallvoicescount.org/>

Резиме на илустративни обврски

Почетни

- Да се вклучат граѓаните во проценка на институциите на власта и да се идентификуваат приоритетите за реформа.
- Да се реформира законодавството за да создаде овозможувачка средина за граѓанските организации.

Среднорочни

- Да се охрабри употребата на дигитални алатки за да се вклучи јавноста.

- Да се развие спогодба со граѓанското општество за да се постигнат заедничките цели.
- Да се вклучат граѓаните во размислување за приоритетните прашања.
- Да се воспостави законодавство и напатствија за јавни консултации во развојот на јавните политики.

Напредни

- Да се воспостават центри за експертиза и да се одредат ресурси за поддршка на институционализацијата на граѓанската вклученост.
- Да се воспостави граѓанската ангажираност како суштинска надлежност на владините службеници.
- Да се воспостават механизми за вклучување на децата и младите како полноправни учесници во граѓанскиот живот.

Иновативни

- Да се изнајдат нови пристапи за граѓанска партиципативност.

Детални препораки

Почетен чекор: Да се вклучат граѓаните во проценка на институциите и да се идентификуваат приоритетите за реформа

Оправданост

Во последните три декади демократијата се закорени во многу делови од светот и сега е доминантна форма на владеење. Меѓутоа, не постои такво нешто како совршена демократија и демократијата може да има многу форми, закоренета во реалноста на секоја земја, како и аспирациите на нејзините жители.

За демократијата да биде ефикасна мора да биде поврзана со барањата на граѓаните и аспирациите за отчетни и репрезентативни политички институции. Затоа, улогата на граѓаните во подобрување на квалитетот на владеење и во политичките и институционалните реформи е фундаментална.

Проценувањето на квалитетот на владините институции и процеси е дел од долг и комплексен процес на градење и консолидирање на демократските институции. Иако постојат многу надворешни алатки, рамки, методологии, рејтинзи и индекси за проценка на владеењето, започнувањето процес во кој граѓаните самите ги испитуваат нивните системи овозможува на луѓето да си ги искажат нивните приоритети и да развијат широко заснована поддршка за реформи на агендата.

Препораки

Меѓународната граѓанска организација ИДЕА предводеше нов пристап „Состојба на демократија“ којашто досега беше применета во преку 20 земји низ светот. Овие препораки се извлечени од тој пристап:

1. Овие процеси треба да им овозможат на граѓаните и другите кои живеат во земјата да го проценат квалитетот на нивната демократија.
2. Првенствената цел на проценката на демократијата треба да биде промоција на јавната дебата и свесност и извршувањето мора да овозможува изразување на популарното разбирање како и секој консензус на елитите.
3. Проценката треба да помага во идентификување на приоритетите за реформа и мониторинг на нивниот прогрес.
4. Критериумот за проценка треба да произлегува од јасно дефинирани демократски принципи и треба да опфати широк спектар на демократски прашања, додека во исто време им овозможува на проценителите да ги изберат приоритетите за испитување според локалните потреби.
5. Проценката треба да биде квалитативна на слабостите и јаките страни во секоја област, зајакнати со квантитативни мерки, онаму каде што е соодветно.
6. Проценителите треба да одберат одредници или стандарди за проценка, засновани на историјата на земјата, регионална практика и меѓународни норми за коишто тие мислат дека се соодветни.
7. Процесот на проценка треба да вклучува широка јавна консултација, вклучувајќи национална работилница за да се потврдат наодите.
8. Проценката на демократијата не треба да биде гледана како цел сама по себе, туку како средство за асистирање на демократските реформски процеси преку обезбедување на систематски докази, аргументи и споредливи податоци врз кои реформите можат да бидат засновани.
9. Онаму каде што владите иницираат демократска ревизија тие треба да преземат чекори за да гарантираат независност на проценката и да се обврзат да одговорат на овие наоди.

Стандарди и напатствија

- Проценување на квалитетот на демократијата: Практичен водич
<http://www.idea.int/publications/aqd/>
- ОВП критериуми за подобност: Граѓанска ангажираност
<http://www.opengovpartnership.org/how-it-works/how-join/eligibility-criteria>

Примери од земјите

Владата на Монголија ги институционализираше тековните национални „Состојба на демократијата“ ревизии.

Монголија се соочи со предизвикот при воведување на демократски институции и процедури во традиционално општество. Во 2003 година тогашната влада, заедно со граѓанското општество одлучи да спроведе проценка според „Состојба на демократијата“. Почетната студија составена од три меѓународни експерти беше објавена во 2005 година. Понатамошни истражувања беа спроведени од локални експерти и објавени во извештајот од 2006 година којшто резултираше со креирање на Национален акциски план. Тековната проценка на состојбата на демократијата стана институционализиран процес преку воспоставување на Монголските милениумски развојни цели 9 (МРЦ 9) за демократско управување и човекови права.

Извештаите за состојбата на демократијата помогнаа да се подигне свесноста на граѓаните за тоа што вклучува демократијата бидејќи извештаите беа пренесувани преку пишани и електронски медиуми. Широката дисеминација на наодите генерираше дебати за тоа кои стандарди за демократија, граѓаните треба да ги очекуваат од нивните влади.

- <http://www.idea.int/sod/profiles/mongolia.cfm>

Холандија спроведе проценка за „Состојба на демократијата“

Кралството Холандија е уставна монархија и парламентарна демократија со претставништво извлечено од различни групи во општеството. Во 2005 година популарното одбивање на уставот на ЕУ и две проминентни политички убиства, предизвикаа политичка турбуленција и жива политичка дебата за функционирањето на политичките институции и практики во Холандија. Во тој момент, Министерството за внатрешни работи и Кралските релации идентификуваа потреба за целосна ревизија на состојбата со холандската демократија. Министерот вклучи граѓански организации, новинари и јавни службеници во проценката со цел да се сними ситуацијата и да се промовира дискусија за демократијата и потребата од реформи. Конечниот извештај беше објавен во 2006 год.

Проценката ја откри потребата повторно да се преиспитаат прашањата како што се холандското државјанство и како владата ги претставува потребите и демократските

аспирации на населението. Овој извештај беше проследен до 250 граѓански организации, владини тела, новинари и на кралицата (којашто искористи една од осумте теми во нејзиниот божиќен говор). Понатаму, беа одржани јавни дебати, вклучувајќи такви за слобода на говорот, структура на владата, медиумите и граѓанство. Интерактивен веб форум беше воспоставен за интернет дебати и медиумите постојано известуваа за наодите на извештајот и на дискусиите што следуваа. Конечно, беше одржана конференција на којашто беа присутни министрите, за да ги претстават идните чекори. Новата холандска влада (2007) елаборираше три широки реформи со фокус на проценката, вклучувајќи и „поглавје за одговорно граѓанство“, технички промени во уставот и ветување да се намали комплексноста на владините процеси генерално.

- <http://www.idea.int/sod/profiles/netherlands.cfm>

Почетен чекор: Да се реформира законодавството за да се создаде овозможувачка средина за граѓанските организации.

Оправданост

Силно и независно граѓанско општество (вклучувајќи и невладини организации, групи од заедницата, религиозни организации, синдикати и неформални групи) е одлучувачки фактор за отворена влада. Граѓанските организации имаат влажна улога во одржување на одговорност на владите, обезбедувајќи поддршка и услуги на граѓаните и залагајќи се за поддршка и мобилизација на граѓаните.

Низ историјата, општествените движења служеле како инкубатори на нови прашања коишто последично станале суштински дел од државната агенда за прашања како женски права, животна средина и права на домородното население. Државите коишто се свесни и одговорни на овие автентични движења можат да го скратат кругот на декади на конфликт и фрустрација (Грин, 2013).

Правните рамки во кои на овие луѓе им се дозволува да се самоорганизираат се честопати рестриктивни, било од дизајнот или поради наследените правни или бирократски рамки коишто не се повеќе соодветни за намерата. Имало и зголемени движења во многу земји да го лимитираат обемот, независноста и изворите на финансирање на граѓанските организации преку правни рамки или преку закони, насилство или малтретирање. Ограничување на капацитетите на граѓанските организации да работат ги крши основаните права на слобода на здружување и организирање и ги поткопува правата за слобода на изразување (ICNL/WMD/NED, 2012).

Иако законите за формирање и работа на ГО и на законските протести се потребни за одржување на јавната безбедност и да се спречи криминал и тероризам, тие не треба да бидат користени како бариери на правото за слобода на здружување. Во овозможувачка средина, формирањето и работењето на граѓанските организации треба да биде олеснето наместо опструирано.

Клучната улога што ја играат граѓанските организации беше препознаена во резолуцијата на Советот на ОН за човекови права за заштита на активистите за човекови права. Резолуцијата ги повикува државите да осигураат дека условите за регистрација на граѓанските организации не се дискриминаторски, неефикасни и скапи и да овозможуваат право на жалба. Понатаму ги повикуваат владите да осигураат дека условите за граѓанските организации „не ја кочат функционалната анатомија“.

Препораки

1. Законот за граѓански организации треба да биде јасен и добро дефиниран.
2. Добивањето правен статус треба да биде доброволно и засновано на објективни критериуми.
3. Регистрацијата не треба да биде предуслов за пристап до универзални права за слобода на изразување, мирно собирање и здружување.
4. Процесот на регистрација треба да биде брз, лесен и евтин.
5. Треба да постои дефиниран и разумен временски лимит на одлуките за регистрација и писмено објаснување за одбивањето на статус, кој треба да биде отворен за жалби.
6. Сите акти и одлуки коишто имаат влијание врз граѓанските организации треба да се предмет на фер административна и независна судска ревизија.
7. Процедурите за известување за мали, провинциски организации и здруженија треба да бидат што поедноставни.

Стандарди и напатствија

- Цивикус индекс за овозможувачка средина <http://civicus.org/index.php/en/what-we-do-126/2013-05-06-10-38-39/1886-download-the-2013-enabling-environment-index-eei-report>
- Меѓународни принципи за заштита на граѓанското општество <http://www.defendingcivilsociety.org/>
- ОВП Критериуми за подобност: Граѓански активизам <http://www.opengovpartnership.org/how-it-works/how-join/eligibility-criteria>
- Резолуција на советот на ОН за човекови права за заштита на заштитниците на човековите права http://ap.ohchr.org/documents/alldocs.aspx?doc_id=21380

Примери од земјите

Украина има донесено закони за да го поедностави регистрирањето на граѓанските организации и да го подобри пристапот до ресурси.

Законот за јавни организации беше усвоен и стапи на сила во јануари 2013 година. Новиот закон ја поедноставува регистрацијата и дозволува граѓанските организации (ГО) да остваруваат законски цели, да се вклучат во економски активности за непрофитни активности и да станат членови на јавни асоцијации.

Новите одредби што го уредуваат правниот статус на невладините организации (НВО) обезбедуваат:

- Поедноставување на процедурите за регистрација во јавни асоцијации;
- Право на НВОа да исполнуваат каков било законски интерес или цел (не само интереси на нивните членови);
- Право на правните субјекти да воспоставуваат и да добиваат членство во јавни асоцијации.
- Право на јавно здружување за да спроведат активности низ територијата на Украина, без разлика на нивното место на регистрација; и
- Право на НВОа да се вклучат во претприемачки активности за да ги поддржат нивните непрофитни активности.

Среднорочен чекор: Да се охрабри користењето на дигитални алатки за вклучување на јавноста.

Оправданост

Дигиталните алатки, како што се социјалните медиуми, претставуваат канал за комуникација на оние што одлучуваат и креираат закони, директно со граѓаните во реално време. Користењето на дигиталните алатки не треба да се смета како цел само по себе, туку како придобивка што тие можат да ја понудат во дадена ситуација. Потребно е да се посвети внимание на нивната соодветност во зависност од саканата цел, контекст и учесници, како и тоа како тие се вклопуваат во институционалните процеси и капацитети, и како некој ангажман ќе делува врз дадениот фидбек. Дигиталните алатки треба да бидат земени предвид со поширок опсег на пристапи и алатки за да се осигура нивната соодветност.

Од погоре кажаното, самите граѓани сè повеќе користат дигитални алатки во многу земји за да учествуваат во работата на организациите (било преку поставување прашања или давање на повратна информација), како и преку споделување на нивните искуства од јавните услуги и коментирање на политиките и одлуките на владата. Затоа, во контекст каде што дигиталните алатки, како социјалните медиуми, се широко распространети, можат:

- Да им овозможат на владите да комуницираат со граѓаните во просторот во којшто граѓаните веќе го окупираат и учествуваат;
- Да им дозволи на креаторите на политики да ги слушнат мислењата на граѓаните за нивните области и да се вклучат директно со секој од граѓаните;

- Да бидат дел од конверзацијата што се одвива на социјалните медиуми, креирајќи интернет заедници и обезбедувајќи глас на властите;

Меѓутоа, постојат некои културни и технички бариери за ефективна употреба на дигиталните алатки, како и личен и организациски ризик, којшто владите мора да го решат во насока на искористување на придобивките. Чекор кон ова е развивање на упатства, коишто им даваат потребни информации на владините службеници за тоа како да ги користат социјалните медиуми со доверба, да го намалат секој ризик и да ги надминат техничките бариери.

Препораки

1. Треба да се истражат новите канали за комуницирање со граѓаните и другите засегнати страни во реално време – особено оние коишто веќе се користат од јавноста.
2. Јавните службеници треба да се охрабрат да ги користат новите дигитални алатки, онаму каде што е соодветно за да информираат и комуницираат со јавноста.
3. Онаму каде што социјалните медиуми се користат од голема група на граѓани, одговорните треба да објават водич за социјални медиуми за јавните службеници, со цел да се поддржат во комуницирањето директно со граѓаните преку новите медиумите.
 - Водичот треба да биде развиен со релевантни засегнати страни.
 - Водичот треба да биде дизајниран врз основа на преглед на добрите практики, но да биде земен предвид и специфичниот контекст на земјата.
 - Водичот треба да биде развиен во поглед на практичните и културните бариери коишто претставуваат бариери за ефикасно користење на медиумите.
 - Други канали и можности за ангажираност треба да се развијат и да се одржуваат за да не се исклучат некои групи.
4. Дигиталните алатки треба единствено да се користат доколку се соодветни за дадената цел, контекст и учесници.

Стандарди и напатствија

- Центар за технологија на владата – Дизајнирање на политики за социјални медиуми за владата: Осум суштествени елементи
http://www.ctg.albany.edu/publications/guides/social_media_policy/social_media_policy.pdf
- Делиб: како и кога да се користат социјалните медиумски канали за стратегиски да се поддржат владините цели

http://www.delib.net/delib_shared_assets/shared_documents/Delib_Social_Media_for_Government_2012.pdf

- ИБМ Центар за бизнис на владата: Користење на интернет алатки за да се вклучи и да биде вклучена јавноста <http://www.businessofgovernment.org/report/using-online-tools-engage-public>
- ИПУ: Водич за парламенти за социјалните медиуми: <http://www.ipu.org/PDF/publications/SMG2013EN.pdf>

Примери од земјите

Австралија има развиено водич за интернет консултација.

Во јули 2010, австралиската влада ја објави Декларацијата за отворена влада. Декларацијата вели дека: „Австралиската влада сега објавува дека, во насока на промоција на поголемо учество во австралиската демократија, се обврзува да ја отвори владата базирано на културата на ангажираност, изградена на подобар пристап до, и користење на информации кои ги поседува владата и одржана од иновативната употреба на технологијата. „Во поддршка на овие цели, владата разви водич за интернет консултација и употреба на социјалните медиуми“.

- <http://webguide.gov.au/web-2-0/online-consultation/>

Во Танзанија владата ја воспостави веб страната www.wanachi.go.tz за да доставува и да ги следи жалбите и фидбекот.

Wanachi.go.tz е веб страна развиена од владата за да им овозможи на граѓаните на Танзанија да испраќаат фидбек, мислења, жалби до владата, истите да се следат и да се даде повратна информација на прашањата.

Системот има за цел:

1. Да им помогне на луѓето во подобрување на граѓанската сатисфакција за услугата што ја примаат или којашто тие веруваат дека ја добиваат преку овозможување на брзо и ефикасно решавање на граѓанските достави.
2. Да собира податоци коишто ќе ѝ помогнат на владата на Танзанија да ги идентификува можностите за подобрување и промена и да ги оптимизира услугите и да ги минимизира жалбите во иднина.

Како дел од своите ОВП заложби, владата се заложи да ја подобри веб страната за да ја направи поробусна и пресретлива, како платформа за граѓаните да учествуваат во

работењето на владата и да изготвуваат месечни извештаи за ефикасноста на граѓанската веб страна.

<http://www.wananchi.go.tz/>

Во САД, Долниот дом и Сенатот ги отстранија ограничувачките правила, што го управуваа користењето на социјални мрежи од страна на претставниците.

Пред дигиталната ера, Конгресот воспостави „франкирачки правила“ на комуникациите на нивните конституенти. Овие правила управуваа како членовите можат да ги користат јавните фондови, да праќаат масовни пратки до конституентите, додека им забрануваа на службениците да ги употребуваат привилегиите за да ги унапредат политичките кампањи. Кога овие правила беа проширени на социјалните медиуми, на почетокот беа рестриктивно применувани, што ги ограничи сервисите како фејсбук и твитер. Ова рефлектираше страв дека користењето на социјалните медиуми ќе имплицира поддршка преку здружување со рекламирањето, може да остави дамка на институцијата, да се создадат безбедносни прашања и би го отежнало следењето на политичките активности.

После искуствата, дебатите и кампањата водена од Санџајт фондацијата во 2008, Долниот дом и Сенатот повторно ги разгледаа овие прашања и дозволија на членовите и персоналот да ги користат социјалните медиуми за да се допишуваат со нивните конституенти послободно, иако сè уште ги одржуваа принципите за неиндозирање на продукти, непартиски материјали и нерелевантни лични информации.

Иако сè уште нема сеопфатна политика за социјални медиуми, правилата на Долниот дом и Сенатот разјаснуваат дека правилата за комуникација се однесуваат на сета „официјална содржина на материјалите објавени од членовите на која било веб страна, но не на самата поширока платформа за социјални медиуми“.

- <http://sunlightfoundation.com/blog/2008/10/03/web-use-reform-happy-ending/>
- <http://cha.house.gov/member-services/handbooks>
- <http://www.senate.gov/usage/internetpolicy.htm>

Мексико постави дигитална платформа за „подобрување на твоето училиште“.

Мексико троши повеќе по студент од повеќето индустријализирани земји, но има најниско ниво на ниво на академски резултати во ОЕЦД. Како дел од својот ОВП Акциски план, постави работна група од владини и граѓански организации за да ги подобрат информациите коишто ги имаат родителите за училиштата и да им овозможат да ги подобрат училиштата. Мексиканскиот институт за компететивност (МИК), ги комбинираше резултатите од тестовите со основните податоци за сите училишта и ги направи пристапни на новата веб страна „Mejora tu Escuela“. Корисниците можат да

пребаруваат и да споредуваат училишта и дадат свои коментари. Онаму каде што се идентификувани проблеми, како на пример пропаѓање на инфраструктура или директори коишто лошо ги менаџираат училиштата и буџетот, поврзани се со посебни решенија коишто можат да се имплементираат од страна на родителите и локалните граѓански организации. „Што повеќе информации имате за училиштата, толку повеќе барате подобар квалитет на образованието“, вели Габриела Сеговија од Федералниот институт за пристап до информации и заштита на податоците (ФИПИЗП).

- <http://www.mejoratuescuela.org/>
- http://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Mexico_0.pdf

Владата на Нов Зеланд разви водич за социјални медиуми.

Целта е да се охрабрат најдобрите практики за користење на социјалните медиуми од страна на владините органи, да дадат корисни обрасци и алатки за планирање и да дадат преглед на предностите и слабостите, придобивките и ризиците од овој многу важен и рапидно растечки медиум. Намерата е да се охрабрат најдобрите практики за користење на социјалните медиуми од страна на владините органи, да се даде корисни обрасци и алатки за планирање и да се даде преглед на предностите и слабостите, придобивките и ризиците од овој многу важен и брзо растечки медиум.

- <https://webtoolkit.govt.nz/guidance/social-media/>

Владата на Обединетото Кралство воспостави фонд за поддршка на девелопери за да креираат алатки за користење на отворени податоци за помош.

Стратегијата за отворени податоци на Одделот за меѓународен развој на Обединетото Кралство вклучува воспоставување на фонд за поддршка за девелоперите за да креираат иновативни и корисни алатки за користење на ИАТИ податоци. Како дел од стратегијата, Обединетото Кралство, исто така, разви развоен следач којшто им овозможува на корисниците да најдат и да ги истражат деталните информации за меѓународните развојни проекти финансирани од Владата на ОК. Страната ги користи податоците објавени од ИАТИ и може исто да внесува и да употребува податоци од други објавувачи. Веб страната, исто така, ги инкорпорира податоците објавени од партнерите на одделот за меѓународен развој, на почетокот во мал обем, за да го докажат концептот дека помошта може да се следи преку синџирот на доставување на помошта користејќи отворени податоци.

- <https://data.gov.uk/sites/default/files/DFID%20Open%20Data%20Strategy.pdf>
- <http://devtracker.dfid.gov.uk/about/>

Владата на САД воспостави јавен проект за отворени податоци за да ја олесни имплементацијата и еволуцијата на политиките за отворени податоци.

Кога владата на САД ја воспостави својата политика за отворени податоци призна дека технологијата се движи многу побрзо отколку што политиките можат да ја следат. Често кога пишуваат политики за технологии, органите се заглавени со застарени методи во моментот кога се објавуваат нови политики.

Затоа го воспостави проектот за отворени податоци на *GitHub*, популарна веб страна за споделување на кодови користен од заедницата за отворени податоци. Проектот отворени податоци е колекција на кодови, алатки и студии на случај на интернет за да им помогнат на органите на САД да ја усвојат политиката на отворени податоци. Сите владини службеници, договорни страни, девелопери и јавноста можат да ја видат и да придонесуваат преку уредување на содржината, додавање на нови страни и додавање на алатки.

На почетокот, администрацијата за услуги имаше модераторска улога давајќи преглед и поддршка, но со тек на време визијата е дека придонесувачите во и надвор од владата можат да се еманципираат за да преземат дополнителни лидерски улоги.

- www.project-open-data.github.io

Среднорочен чекор: Да се развие спогодба со граѓанското општество за да се постигнат заеднички цели

Оправданост

Иако ефикасното граѓанско општество зависи од одделувањето и независноста од државата, често постојат заеднички цели меѓу владите и граѓанските организации. Граѓанските организации често работат со или за владите на пример на полето на социјални услуги, заштита на животната средина или развој на меѓународна помош.

Во многу земји, граѓанските организации и влади ја признаа потребата од механизам за соработка. Овие механизми ја преземаат формата на преговарани договори за клучните принципи како пристап до информации, јавно финансирање, консултација и партиципација.

Често, објавувањето на рамка за соработка или спогодба е кулминација на долг период на интензивна врска и доверба меѓу двата сектори. Механизмите даваат признание на постоечките практики и придобивки, праќаат порака за политичка посветеност и отвореност и даваат насока за идна соработка. Рамковните договори даваат основа за развој на процеси на годишна ревизија, кодекс на практики за изведба и механизми за медијација. Секој договор за кој се преговара треба да ги земе предвид разликите во моќ меѓу владата и граѓанското општество и да не делува како сопирачка на независноста и различноста на граѓанското општество. Суштински важно е да се развие документ за јавни политики во манир на висока партиципативност за да се осигура, дека овој документ ги адресира реални потреби и креира сопственост меѓу партиите.

Препораки

1. Спогодбата треба да биде развиена заеднички од извршната власт и претставниците од граѓанските организации, вклучувајќи „грасрутс“ групи како и големи ГО. Претставниците од организациите коишто ја претставуваат ширината на граѓанското општество треба да бидат вклучени за да се осигура широка сопственост.
2. Спогодбата треба да ги постави заложбите од владата и граѓанското општество. Заложбите треба да ја признаат и да ја промовираат независноста на граѓанското општество. Тие треба да бидат реалистични и базирани на докази.
3. Спогодбата треба да вклучува заложби коишто се поврзани со улогата на граѓанското општество во процесот на креирање политики, во испорака на услугите и во барање на отчетност од владата.
4. Да се развијат алатки за следење на имплементацијата на инситуционалните механизми.
5. Тековното градење на капацитети на клучните засегнати страни (владини службеници, парламентарци и ГО) е клучна за воспоставување и соодветно функционирање на институционалните механизми за соработка.
6. Периодична ревизија на спогодбата.

Стандарди и напатствија

- ЕЦНЛ: Подобрување на соработката помеѓу јавните институции и граѓанското општество во Западен Балкан и Турција <http://www.gamn.org/files/Report%20-%20Keeping%20up%20the%20Momentum.pdf>
- ИЦНЛ: Упатства за подготовка на спогодбата <http://www.gamn.org/files/Report%20-%20Keeping%20up%20the%20Momentum.pdf>

Примери од земјите

Хрватска има програма за соработка со непрофитниот сектор.

Првиот документ меѓу хрватската влада и ГО беше „Програма за соработка меѓу владата на Република Хрватска и невладиниот и непрофитен сектор“ која беше потпишана во 2001 година.

Програмата за соработка беше заснована на „основните вредности на модерната демократија и вредностите на граѓанските иницијативи засновани на социјални промени, соработка, солидарност, социјална правда, транспарентност, лична способност и одговорност, учество во процесот на донесување одлуки, грижа за личноста, самоорганизирање, грижа за организациска различност и континуирано учење. Програмата имаше за цел да креира ефикасни механизми коишто ќе ја зајакнат комуникацијата меѓу владата и секторот“.

Иако Програмата за соработка ги набројуваше обврските на владата и ГО, не беше перципирана како правнообврзувачки документ. Програмата беше создадена како жив документ „почетна точка, а не завршна“, со „авторитет којшто еволуира од потврдата“ дадена од двете страни. Дополнително, програмата за соработка го предвиде создавањето на локални и регионални спогодби за да се децентрализира меѓусекторската соработка.

Спроведувањето на Програмата за соработка еволуираше позитивно. Доведо до легислативни реформи од кои придобивки имаа ГО, вклучувајќи го новиот закон за здруженија, законот за игри на среќа, законот за волонтерство и нацрт-законот за фондација, кодексот за добри практики во давањето грантови, амандмани на законот за данок, обезбедувајќи одбивање за донации на граѓански организации и создавање на локални спогодби во градовите низ Хрватска.

- http://www.icnl.org/research/journal/vol10iss4/art_1.htm

Канадската влада разви спогодба со доброволниот сектор.

Спогодбата е рамка што ги претставува јавните обврски на владата на Канада и доброволниот сектор за поотворени, конзистентни и колаборативни начини за двата сектора да работат заедно. Ја има својата база во вредностите на активно граѓанство, демократија, еднаквост, диверзитет, инклузија и социјална правда.

Спогодбата ги воспоставува следниве обврски за делување на владата на Канада и доброволниот сектор:

- Владата ќе ги земе предвид импликациите од легислативата, политиките и програмите на секторот и ќе го ангажира секторот во отворен, информиран и одржлив дијалог;
- Доброволниот сектор ќе ги идентификува важните прашања и трендови и ќе ги престапи пред владата на Канада и ќе повика на различност од доброволните организации на маса.

Кодексот на добри практики за финансирање и кодексот на добри практики за политички дијалог беа развиени како ресурс за опипливи, конкретни идеи за тоа како да се промовира духот и водичот на спогодбата и да ги стави во акција во владата и во секторот на доброволните организации.

- <http://publications.gc.ca/site/eng/106233/publication.html>

Владата на Македонија вклучува заложба за спроведување на стратегијата за соработка со граѓанскиот сектор како дел од својот ОВП Акциски план.

Владата на Македонија вклучува заложба за спроведување на Стратегијата за соработка со граѓанскиот сектор како дел од својот ОВП Акциски план.

Владата на Обединетото Кралство има долгогодишна спогодба со доброволниот сектор.

Спогодбата на владата на Обединетото Кралство со доброволниот сектор беше склучен во ноември 2011 година и обновен во 2010 година. Тој се однесува на области како вклучување во дизајн на јавни политики и консултации, финансирање на аранжмани (вклучување на грантови и договори), промовирање на еднаквоста, осигурување на подобра инволвираност во доставување на услуги и зајакнување на независноста. Спогодбата беше развиена од работната група вклучувајќи претставници од водечки тела на доброволниот сектор, претставници од групи на заедниците и организациите, Советот за доброволни услуги, Националниот совет за доброволни организации и црните и малцинските етнички организации. Групата има консултирано повеќе од 25 000 организации за тоа што спогодбата треба да вклучува и текст кој беше договорен во 1998 година.

Референтната група беше формирана со членство што се заснова на 65 доброволни организации да делува како одбор за артикулација на активностите на работната група пред и за време на дискусиите со владата. Без малку сите локални области сега имаат развиено слични локални спогодби за партнерство со доброволниот сектор и сектор на заедницата.

Спогодбата беше договорена од страна на Владата во 1998 година и беше потпишана од тогашниот премиер Тони Блер, но не е во статутите. Не се смета за правно обврзувачки документ, но постојат легитимни очекувања дека потписниците (и на национално и на локално ниво) ќе се придржуваат до нивните обврски. Неуспехот да бидат на нивото на обврските од спогодбата формира дел во судската ревизија на случаи, но спогодбата не беше единствена база за предизвикот. Еден судија неодамна изјави дека спогодбата е „повеќе од листа со желби“. Спогодбата е придружена со Водичот за транспарентност и отчетност, што ги оцртува чекорите што треба да се преземат на национално и локално ниво, ако овие принципи не се следат, вклучувајќи и разрешување на спорови, внатрешни жалби и процедура и функции на омбудсман.

Телата на доброволниот сектор тврдат, дека спогодбата завршила одлична работа, како принципот на целосно рефундирање на трошоците и 12 неделно советување. Меѓутоа,

спроведувањето на спогодбата е сè уште нецелосна и нееднаквоста во моќта меѓу владата и доброволните организации значи дека понекогаш постои потреба за одвоени тела да настапат.

- <http://www.ncvo-vol.org.uk/thecomact>
- <https://www.gov.uk/government/publications/compact-the-agreement-between-government-and-the-voluntary-c>

Среднорочен чекор: Да се вклучат граѓаните во дискусии за приоритетни прашања.

Оправданост

Механизмите за слушање на мислењата на граѓаните и другите засегнати страни треба да бидат институционализирани за сите одлуки за политики. Ова е особено точно онаму каде што прашањата за уставни промени се земаат предвид, прашањата се многу комплексни и бараат делување од многу чинители и за прашања коишто најверојатно ќе имаат влијание или ќе бидат од интерес на граѓаните на значаен начин.

За такви прашања може да биде од предност да користат методи за дискусии во граѓанското вклучување, каде што групи на граѓани се ангажираат подлабоко во прашањата. Истакнувајќи ги погледите, вредностите, знаењето и искуството на јавноста може да даде нова перспектива на прашањата и да бидат извори на важни информации и идеи, резултирајќи во политики и услуги коишто се подобро дизајнирани, поефикасни и ефикасно имплементирани и коишто уживаат поголема јавна поддршка (Андерсон и др. 2013).

Вклучувањето на јавноста може да го зајакне легитимитетот на процесот на донесување одлуки и да им дадат на луѓето чувство на сопственост на финалните одлуки, намалувајќи ја веројатноста дека ќе бидат предизвикани или одбиени. Во дополние, вклученоста на луѓето може да им даде чувство дека тие имаат придонесено во еден важен процес и дека нивниот глас е слушнат, зголемувајќи го чувството на ефикасност и доверба во владата. Објавувањето на одговори на инпутот ја зголемува транспарентноста и ја гради јавната доверба дека владините одлуки се засновани врз соодветни критериуми и докази.

Препораки

1. Ангажираноста треба да биде фокусирана на прашања кои им значат на најголем дел од луѓето, било преку директно влијание врз нивните животи или тоа што имаат пошироко општествено, етичко, економско влијание или влијание врз животната средина. Ова помага да се осигура дека ангажираноста има смисла и даваат стимулација за граѓаните да преземат акција.

2. Инпутот од граѓаните и засегнатите страни мора да може да влијае на одлуките доведени во прашање.
3. Прашањата можат да бидат единствена одлука што треба да биде преземена или дел од тековниот процес на управување. Меѓутоа, треба да се има предвид дека граѓанската ангажираност не е многу доверлива врз единечни, наизменични настани кои ги зголемуваат очекувањата кои не можат да се остварат.
4. Процесот на ангажираност треба внимателно да биде дизајниран за да одговара на целите, контекстот и учесниците, со соодветно избрани методи кои се привлечни и имаат смисла за граѓаните.
5. Треба внимателно да се размисли кои треба да бидат учесници и како можат да се инволвираат.
6. Резултатите од процесот треба внимателно да се евалуираат и да се известат учесниците и поширокото општество.
7. Да не се потценува моќта на забавата. Многу луѓе ја поврзуваат ангажираноста со досадни општински собири, истите учесници коишто зборуваат за истите работи на начин и средина што ги отуѓува граѓаните. За жал, оваа перцепција е често реалност. Првиот чекор кон промена на ова е да се направи ангажираноста позабавна (но, критична, не на сметка на смислата на акцијата).

Стандарди и напатствија

- Цивикус – Партиципативно креирање политики
http://www.pgexchange.org/index.php?option=com_content&view=article&id=140&Itemid=132
- ИБМ Центар за владини политики: Водич за менаџери за евалуирање на граѓанско учество <http://www.businessofgovernment.org/report/manager%E2%80%99s-guide-evaluating-citizen-participation>
- НЦДД: Правна рамка за граѓанско учество: <http://ncdd.org/rc/wp-content/uploads/2010/09/LogoLink-LegalFrameworks2003.pdf>
- НЦДД: Ресурсен водич за ангажираност на јавноста: http://www.ncdd.org/files/NCDD2010_Resource_Guide.pdf
- Компас за учество <http://participationcompass.org/>
- Партиципедија <http://participedia.net/>

Примери од земјите

Естонија постави на интернет „Граѓанско собрание“ да дава предлози за граѓански реформи.

Граѓанското собрание *Rahvakogu* (www.rahvakogu.ee) е интернет платформа за крауд-сорсинг идеи и предлози за амандмани на естонскиот изборен закон, политички партии и други прашања поврзани со иднината на демократијата во Естонија. Собранието се фокусира на пет политички болни точки: финансирање на партии, политички партии, изборен систем, граѓанско учество во политиката и политизација на јавните канцеларии.

Во структуриран процес, предлозите се собираат и се дискутира на интернет, пред да бидат разработени од експерти и класифицирани во серија од теми и сценарија, поткрепени со анализа за влијанието. Ова потоа се поставува за дебата за време на едnodневниот „ден за дискусија“ во кој се вклучени членови на јавноста, избрани за пропорционално да ги претставуваат (избирачките) групи, старосни групи, региони етнички групи и полови групи.

1 800 регистрирани корисници објавија близу 6000 идеи и 300 луѓе учествуваа во денот за дискусија. Парламентот оттогаш има поставено распоред за најпопуларните предлози да бидат претставени во формалните процедури.

Оваа иницијатива беше развиена од претседателот после серија на скандали во кои беа инволвирани постари политичари, широко распространет критицизам на владата и развојот на „Поглавје 12“ естонски граѓанска иницијатива, потпишана од 17 познати јавни личности, повикувајќи на поголема демократска отчетност. Собранието беше организирано од волонтери од НВО како Естонско собрание за соработка, Праксис центарот за политички студии, Мрежа на непрофитни организации, Академијата за е-влада и Отворената естонска фондација, со поддршка од владата. Собранието нема да стане постојана институција.

- <https://www.rahvakogu.ee/>

Во Мадагаскар владата воспостави процес за медијација за да ги адресира тензиите околу голем инфраструктурен проект.

Нози Би е изолиран остров кој се наоѓа северозападно од Мадагаскар, којшто беше обележан за голем, приватно финансиран инфраструктурен проект во средината на 2000. Проектот ги катализираше општествените тензии помеѓу различните слоеви на владини и локални заедници. Во одговор на ова, националната влада разви програма, а Светската банка финансираше консултантска фирма за да фасцилитува процес за медијација и да најде начин користејќи алатка наречена Барометар за локално управување (БЛУ).

Тие го усвоија партиципативниот пристап, ангажирајќи ја Владата, граѓанското општество и приватниот сектор за да идентификуваат локален модел за управување. За период од три месеци различни засегнати страни беа во можност да ги кажат нивните жалби и да предложат акциски план за да ја подигнат владината отчетност и општествена одговорност во инфраструктурниот развој на островот, да го унапредат граѓанското општество и учеството во развојното планирање и подигање на свесноста за примената на имотни права, права на жените и корупција. Мешан комитет беше задолжен за претставување на планот пред владата и релевантните донатори.

Иницијатива ги подигна каналите за соработка и комуникација помеѓу општината и локалните заедници, ја подобри свесноста за процедури за жалба.

Извор: Дуфилс, Ј. – М, 2010. Бароматор за локално управување – мерење на управување во Мадагаскар во Класен, М и Алпин-Лардије, Ц. Општествена отчетност во Африка: Искуства и лекции од практичарите – Институт за демократија во Јужна Африка (ИДАСА)

- <http://www.un.org/esa/socdev/egms/docs/2013/EmpowermentPolicies/Background%20Paper.pdf>

Градот Герардтон разви план за иднината на градот преку партиципативност.

Поширокиот регион на градот Герардтон во Западна Австралија е на крстопат. Градот се соочува со големи предизвици за својот иден развој и одржливост, со исцрпени ресурси за риболов и земјоделство од една страна и нови развојни гранки, пристаниште и железница, обновлива енергија од голем обем и рударство од друга страна, што имаат значителни импликации за регионот. Герардто ги користи предизвиците со коишто се соочува на општествен, економски план и од аспект на животната средина да го ревитализира своето демократско управување, обезбедувајќи можности за обичните луѓе да учествуваат во креирањето на нивната иднина.

Преку 2000 граѓани (приближно 6 % од населението) беа вклучени во дискусиите. Овој потфат беше поддржан од 40 волонтери, шампиони на заедницата, обични граѓани коишто биле обучени да организираат и фасцилитираат дискусии од помал обем. Во 2010/2011, ова вклучуваше 36 светски кафе-барови коишто поттикнуваа живи дискусии за регионот, за тоа каде луѓето би сакале да се видат во 2029 и како промената може да се спроведе за да се постигне оваа визија; после ова следуваат околу 20 кафе-барови за конверзација (во локални кафе-барови) за да се разбере што луѓето подразбираат под „Геро чувство“ (често споменувано) т.е. Герардтонски идентитет.

Од особена важност беше што социоекономската вклученост и целосно ангажирање на заедницата беше обезбедено преку учество на млади луѓе и локални Аборицини во седум одделни кафе барови и неколку конверзациски кафе барови, каде што мнозинството беа консултирани, како и заедничките напори да се истакне нивното учество во јавните дебати. Дигиталната делиберативна демократија се генерира преку иновативна платформа, Граѓанска еволуција, која овозможува самоуправувачки групи да развијат идеи, кои нив ги интересираат, во предлози коишто можат да се разгледаат од Здружената група. Потпомогнати од социјалните медиуми на локалните весници и фокусирајќи една седмица на една од предлозите за дискусија коишто биле генерирани, над 4000 жители биле привлечени да коментираат.

Овие лице во лице процеси за дискусија на интернет во текот на 2010/2011 резултираа приоритизирани предлози (од граѓаните и Здружената група) да бидат спроведени. Ова вклучуваше засадување на еден милион дрва, сега добро развиени, планови за младински

центри и центри за домородно население, повеќе велосипедски патеки и подобра комуникација до 2029. Подолгорочни иницијативи беа инкорпорирани во Градскиот стратегиски план, вклучувајќи подобрување на јавниот транспорт и фокус на обновлива енергија.

Еднодневен настан со повеќе од 150 случајно одбрани жители дискутираа за две големи прашања со коишто се соочува заедницата. Неочекувано, тие одлучија дека Градот треба да се фокусира на тоа да стане јаглеродно неутрален и дека не треба да ги поддржува рударските компании и да притисне за пофлексибилна работна сила. Подоцна во 2011, дискусијата беше со фокус на регионалното планирање. Малите дискусии кулминираа за време на прашањето за дизајнирање на процес којшто вклучува 250 учесници (граѓани и засегнати страни) за период од три дена. Необично, преку 200 учесници останаа ангажирани од првиот ден до крајот на вториот ден. Овој процес резултираше со договорен Градски регионален план со јасни насоки што ги оцртува идните планови. Базирано на резултатите од овој 2029 процес, Акциски план на заедницата беше развиен и стана Поглавје на заедницата. Ова ја документира аспирацијата на заедницата, заедно со серии од практични реформи, да бидат сопственост на граѓаните, индустријата и владите органи.

- <http://www.involve.org.uk/wp-content/uploads/2013/02/From-Fairy-Tale-to-Reality.pdf>

Данското министерство за надворешни работи ќе спроведе јавни дискусии за дизајнирање на програми за странска помош.

Данското министерство за надворешни работи ќе спроведе јавни дискусии за дизајнирање на идните програми за странска помош, дозволувајќи им на граѓаните и граѓанските организации да придонесат и да дадат свој инпут и сугестии за клучните прашања за развојна помош и буџет од одредена големина. Ова е дел од владиниот ОВП Акциски план.

- <http://www.opengovpartnership.org/country/commitment/involvement-civil-society-and-new-approaches-public-service>

Турција бараше широк јавен инпут во развивање на новиот устав.

Процесот беше инициран со повик од Владата до сите засегнати страни да направат „Граѓански устав“ што на Турција ѝ требаше. ГО поставија платформи, мрежи и граѓански иницијативи за да се ангажираат во овој дијалог и ги доставија коментарите и предлозите до Парламентарниот комитет за развивање на уставни предлози. Комисијата постави веб страна за споделување на овие коментари и предлози. Сè на сè, 401 граѓанска иницијатива и 82 232 граѓани доставија коментари и предлози за новиот устав.

- <http://www.gamn.org/files/Report%20-%20Keeping%20up%20the%20Momentum.pdf>

Посреден чекор: Да се воспостави правна рамка и упатства за јавни консултации во развој на јавните политики.

Оправданост

Институционализирање на минимално ниво на граѓански ангажман во политичкиот процес е важно за осигурување дека мислењата на граѓаните и другите засегнати страни се презентирани, кога се донесени одлуките и дека како резултат на ова, тие се засновани на подобра информираност.

Јавните консултации се формален процес преку кој граѓаните и засегнатите страни можат да дадат фидбек на анализата на јавните политики, предлози и мислења презентирани од извршната гранка на владата. Тие можат да се одржуваат во различни стадиуми на политичкиот процес, од истражување на идеи поставени во документите за јавни политики преку испитување на нацрт законите. Јавните консултации обично ги вклучуваат граѓаните и засегнатите страни коишто реагираат на нешто што им е презентирано од страна на владата и како такви често се смета дека претставуваат релативен низок степен на облик на ангажираност, бидејќи им дава на граѓаните ограничена можност за влијание во политичките процеси. Меѓутоа, нивната ефикасна употреба е суштинска за кој било политички процес бидејќи помага да се осигура, дека одлуките се информирани од добро разбирање на можниот импакт на различни предлози и дека оние кои што се изложени на влијание од одлуката имале можност да ги презентираат нивните мислења.

Техниките што се користат да се консултира или инволвира јавноста вклучува пишани одговори, коментари од широката јавност на предложена легислатива, фокус групи, граѓански пороти, јавни собири и панели. Меѓутоа, додека многу техники се широко познати, потенцијалите и замките на партиципацијата во пракса е помалку разбрана. Ефикасноста на јавните консултации е определена од квалитетот на планирањето кои што им претходат, посебно планирањето на тоа како да се дојде до релевантни учесници, како да се ракува со резултатите и како да се поврзат иницијативите со пошироките системи и процеси за донесување на одлуки.

Загриженоста за консултациите го вклучува и потенцијалот за минималистичкото ангажирање на граѓанските претставници, зафаќање на ресурси и одлучување од локалните политички и економски елити, и повторно креирање на постојните односи во рамки на новиот партиципативен простор, како доминација на мажи или одбивање на општествено „послабите“ јавно да предизвикаат некого од кого зависат за работа или домување. Граѓанската ангажираност мора затоа, да биде добро дизајнирана и со задоволителни ресурси за да се намалат овие предизвици.

Препораки

1. Да се преземат обврски за институционализирање на јавните консултации во политичките процеси и да се вградат добри консултативни практики.
2. Да се воспостави законодавство кое бара навремена и ефикасна консултација во развојниот политички процес. Законодавството треба да воспостави основни минимум критериуми за консултации, признавајќи дека таквата формализирана консултација е само еден елемент од граѓанското ангажирање во процесот на донесување на одлуки. Законите треба да покриваат:
 - врз кои видови одлуки треба да се применува обврската;
 - во која фаза од процесот на донесување одлуки треба да се применува обврска;
 - кој треба да биде консултиран;
 - условите за еднаквост и доверливост;
 - како треба да се објавуваат консултациите;
 - информациите што треба да бидат обезбедени на граѓаните и засегнатите страни (на пр. оценките за влијанието на јавните политики);
 - временската рамка на консултациите;
 - очекувањата што треба да бидат објавени за поднесувањето на консултациите;
 - како да се одговори на инпутот од консултациите;
 - како граѓаните и засегнатите страни можат да ги предизвикаат одлуките каде што соодветниот процес не бил спроведен.
3. Да се развијат пошироки упатства за учество, заедно со засегнатите страни (вклучувајќи ги оние од граѓанското општество, бизнис секторот и владата). Треба да постави спектар од принципи врз кои консултациите можат да се проценат, но да се признае, дека консултациите ќе варираат во зависност од контекстот, саканата цел и учесниците.
4. Да се размисли за развивање на портал за сите активни и завршени консултации, каде граѓаните и засегнатите страни можат да одговорат и да ги следат прашањата.

Стандарди и напатствија

- Вклучи се: Луѓето и учеството – Како да се постават граѓаните во срцето на процесот на донесување на одлуки <http://www.involve.org.uk/wp-content/uploads/2011/03/People-and-Participation.pdf>
- НЦДД: Правна рамка за граѓанско учество <http://ncdd.org/rc/wp-content/uploads/2010/09/LogoLink-LegalFrameworks2003.pdf>
- ОЕЦД: Фокус на граѓаните – Ангажирање на јавноста за подобри политики и услуги <http://www.businessofgovernment.org/report/public-deliberation-managers-guide-citizen-engagement>

- Јавни дискусии: Водич за менаџери за ангажирање на јавноста
<http://www.businessofgovernment.org/report/public-deliberation-managers-guide-citizen-engagement>

Примери од земјите

Хрватска наредува јавни консултации во креирање на политики.

Хрватска го направи подобрувањето на квалитетот на нивните јавни консултации, клучен принцип на нивниот ОВП Акциски план, осигурувајќи дека на граѓаните им е дадена можност да дискутираат за новите закони, регулативи и акти. Хрватската влада разви закон којшто бара консултации во легислативата и прописите. Подоцна, законот беше дополнет за да осигура, дека не само што консултациите мораат да се одржат тука, туку и дека резултатите се препознаени како интегрален дел од процесот на донесување на одлуки и се известува за нивниот фидбек.

- <http://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Inspiring%20Story%20-%20Croatia.pdf>

Во Австралија консултациите се услов за секоја промена на прописите.

Според условите на австралиската влада, потребна е Изјава за влијанието на прописот (ИВП) кога предлогот веројатно ќе има влијание врз бизнисите или невладиниот сектор, освен ако влијанието не е минорно или не ги менува значително постоечките аранжмани. Примарната улога на ИВП е да го подобри процесот на донесување одлуки преку осигурување дека сите релевантни информации се презентирани на оние кои донесуваат одлуки кога се донесува одлука.

Секторите се обврзани да прикажат дека консултациите се сразмерни со големината на проблемот и дека големината на потенцијалното влијание на предлогот е преземен и дека упатствата и поддршката се искористени за да им помогнат.

Учеството на јавноста е втемелено во уставот на Јужна Африка.

Уставот на Јужна Африка го втемелува принципот дека „јавноста мора да биде охрабрена да учествува во креирањето на политики“. Уставниот суд го интерпретира овој принцип на начин што се вклучени одговорно, да се градат капацитети за јавноста за вклучување и да им се даде тежина на одговорите на јавноста. Судовите може да соборат каков било закон којшто е донесен без соодветно учество на јавноста.

Правилата на парламентот налагаат да се објави известување за намерата да се претстави закон во владиниот службен весник пред да се стави на распоредот. Известувањето обично содржи покана да се достават пишани достави за нацрт-законот. Како дополнување на усните и писмените достави, учеството на јавноста е овозможено преку поставување на канцеларии за учество на јавноста, што го зголемува пристапот на канцелариите на конституентите и спроведување на парламентарни *роад-шоуа*.

Комисијата за јавни служба (КЈС) во текот на годините ги испитуваше механизмите кои беа имплементирани од владините сектори за да го фасцилитуваат учеството на јавноста во јавните служба. Генерално, студиите за КЈС дојдоа до заклучок дека природата и степенот на јавното учество генерално е ад хок и несоодветно, и дека се потребни здружени напори за да се подобри оваа ситуација. Една од суштинските мерки коишто беа идентификувани беше потребата за секторски упатства за тоа како учеството на јавноста се спроведува и се користи за да ја информира праксата и политиката. КЈС за таа цел разви генерички образец кој секторите можат да го користат да развијат нивни внатрешни упатства.

- http://www.parliament.gov.za/live/content.php?Item_ID=299
- <http://www.psc.gov.za/documents/docs/guidelines/Temp%20Develop%20Guide.pdf>

Владата на Обединетото Кралство издаде водич за консултации.

Во Обединетото Кралство постојат широк спектар на закони коишто ги воспоставуваат барања за Владата да консултира одредена група на граѓани за одредени прашања. Обединетото Кралство прво воспостави Кодекс со практики за консултации во 2000 за да обезбеди упатство преку овие статутарни барања. Упатството беше ажурирано неколку пати од тогаш.

Моменталните упатства што беа усвоени во 2012 ја обврзуваа владата да го подобри процесот на креирање политики и имплементацијата со поширок фокус на доверливи докази, транспарентност и вклучување на клучни групи порано во процесот. Акцентот повеќе е ставен на разбирањето на ефектите од предлогот и фокусирање на вистинското ангажирање со клучни групи, отколку на следењето на сет на процеси.

Клучните принципи за консултација се:

- Секторите повеќе ќе следат спектар од распореди отколку автоматско следење на периодот од 12 седмици, особено онаму каде што подлабоко ангажирање се има одржано претходно.
- Секторите ќе треба повеќе да образложат за тоа како ќе се вклучат и како ќе ги консултираат оние врз кои одлуките имаат влијание.
- Консултациите треба да бидат дигитални по правило, но други форми треба да бидат користени онаму каде што има потреба за да се опфатат групите коишто се под влијание на политиката, и
- Принципите на спогодбата меѓу владата и доброволниот сектор и секторот на заедниците ќе се почитуваат и понатаму.

<https://www.gov.uk/government/publications/consultation-principles-guidance>

Тоскана воспостави закон за промовирање на консултации во развојот на регионални политики.

На крајот од 2007 година регионот Тоскана го донесе законот бр. 69 којшто ги дефинира правилата за промоција на учеството во формулирањето на регионалните и локалните политики, една иновативна одредба експлицитно насочена кон проактивно промовирање на граѓанското ангажирање во локалниот и регионален процес на донесување одлуки. Овој закон го институционализира граѓанското учество преку дијалог со граѓаните и засегнатите страни во процесот на одлучување за прашања и проблеми од јавен интерес.

- <http://www.publicdeliberation.net/cgi/viewcontent.cgi?article=1185&context=jpd>

Напреден чекор: Да се воспостават центри за експертиза и да се одредат ресурси за да се поддржи институционализирањето на граѓанското ангажирање.

Оправданост

Градењето на експертиза и искуство во граѓанскиот ангажман и работење кон сменети организационите структури, процеси и култури за да поддржат поголема отвореност во креирањето политики и донесувањето на одлуки се суштински за отворање на граѓанските организации.

Владините организации имаат долга историја на фокусираност навнатре и нетранспарентност, со организациски структури, процеси и култура, што ги зајакнуваат овие начини на работење. Промена во организацијата од каков било вид изискува време и соодветно алоцирање на ресурси во насока на ваквата промена да има шанси за успех. Доколку граѓанскиот ангажман се институционализира, со цел да стане дел од начинот на кој владините организации функционираат, тогаш е потребно да се посветат ресурси за ова да се случи.

Дизајнирање, пуштање во погон, испорачување и евалуирање на граѓанскиот ангажман не е едноставно. Треба да се посвети внимателно осмислување на целта на ангажманот, контекстот во кој ќе се одвива ангажманот и граѓаните и засегнатите страни кои треба да бидат ангажирани. Практиката на граѓанското ангажирање затоа има значителни придобивки од присуството на експертиза и искуство, што владините службеници можат да ги користат.

Додека ад хок ангажманот, како и оној со мало влијание можат да оперираат во рамки на постоечките организациски структури, процеси и култури, целосното користење на граѓанското ангажирање изискува, организациите целосно да ја прифатат отвореноста, да

се биде транспарентен за тоа што тие можат да го сторат и пресретливи во поглед на она што граѓаните им го кажуваат. За повеќето организации ова изискува значителна промена во културата. Експертскиот центар може да помогне да се изгради и да се посвети на организациска меморија, знаење и искуство од граѓанското ангажирање, што е неопходно за да се осигура, дека практиките се базирани на докази и се развиваат со текот на времето. Ова може да ја помогне евалуацијата на практиката, тестирањето на нови пристапи, развојот на бизнис случаи за ангажирање, ширењето на релевантно знаење и вештини и отстранување на организациски бариери. Како такви, присуството на специфична експертиза за ангажираноста е надополнување, но не и замена, на напорите на сите владини службеници за развивање на сопствени капацитети за граѓанска ангажираност.

Препораки

- Да се изгради експертиза и знаење за граѓанската ангажираност.
- Да се развијат и да се евалуираат нови пристапи за граѓански ангажман.
- Да се гради и да се прават случаи од граѓански ангажман и да се поддржи усвојувањето од сите владини институции.
- Да се развие организациски капацитет и вештини за граѓански ангажман, преку менторирање обуки и вмрежување.
- Да се поддржи растот на организациските процеси и култури коишто овозможуваат да се промовира граѓанската ангажираност.

Примери од земјите

Данска отвори центар за експертиза на демократска соработка, почнувајќи од технолошки прашања.

Данскиот совет за технологија (ДСТ) (сега Фондација дански совет за технологија) беше отворена од Данскиот парламент за да се распространи знаењето за технологијата, вклучително и потенцијалниот импакт на технолошките иновации на општеството и животната средина. ДСТ ја зачна својата централна мисија, како промовирање на дебата и просветлување на јавноста со цел да се евалуира технологијата и да се советува данскиот парламент и другите владини тела. Советот изготви широк спектар од различни методи за ангажирање на граѓаните во евалуација на новите технологии.

Исто така, Данска го отвори Центарот за демократска соработка (ЦДС) за да ја зајакне данската традиција за демократски дијалог и соработка меѓу граѓаните, избраните службеници, експерти, бизнисмени и организации. ЦДС нуди совет за партиципативни процеси и за користење на резултатите. ЦДС има амбиција да ја подобри културата на одлучување, преку обезбедување на професионална вклученост.

Целта на ЦСД е да го примени ова знаење и методолошка експертиза во нови области коишто не треба да имаат ништо со технологијата. Може да биде, на пример, за „Партиципативно буџетирање“, каде што луѓето ќе се вклучат во буџетирањето со локалните власти, вклучување на вработените во иновации во секторот на благосостојба, развој на асоцијации и организациски стратегии, урбано планирање и многу други области.

- <http://participedia.net/en/cases/board-technology-denmark>
- <http://www.tekno.dk/>
- <http://cfsd.tekno.dk/>

Данската УмЛаб (MindLab) вклучува граѓани и бизниси во решавање на проблеми со владини министри.

УмЛаб е данска меѓувладина иновативна единица која ги вклучува граѓаните и бизнисите во развивање на нови решенија за јавниот сектор. УмЛаб е инструмент за помагање на клучните донесувачи на одлуки и вработените од нивните министерства да ги видат нивните напори од надвор, односно да ги видат од граѓанска перспектива. УмЛаб го користи овој пристап како платформа за креирање подобри идеи.

УмЛаб работи со корисници на услуги, граѓани и други засегнати страни во раната фаза на планирање на доставување на услуги. На пример, УмЛаб работеше со корисници за тестирање на мобилни апарати за повраток на даноци и го собра нивниот фидбек, кој што резултиреше со промена на владините планови и избегнување на скапи грешки кај услугите. УмЛаб разви социјални мрежи со и за високо квалификувани мигрантски работници за да ги мотивира да останат во Данска.

УмЛаб беше креиран во 2002 година за министерството за економија и бизнис како внатрешен инкубатор за иновации и пронајдоци. Во тоа време, визијата за внатрешна лабораторија како центар за креативност и иновации беше уникатен за едно министерство.

Во 2007 година, нова стратегија и нови цели беа поставени за УмЛаб, нејзиниот фокус беше активното вклучување на граѓаните и компаниите во развивање на нови решенија од приватниот сектор. УмЛаб доби два дополнителни родителски министерства, имено Министерството за даноци и за вработување. На овој начин, УмЛаб исто така стана потпора на меѓувладина соработка. На крај, стратегијата вклучување и УмЛаб да преземе и одреден број на професионални истражувачи, беше со цел да се воспостави подоверлива методолошка основа за неговата работа.

Денес УмЛаб има значително искуство со иновативни процеси коишто се базирани на реалните искуства од граѓаните и бизнисите и коишто ја промовираат соработката низ јавниот сектор. УмЛаб стана дел од три министерства и една општина. Министерството за бизнис и раст, министерството за образование, министерството за вработување и

општина Оденсе, а формира соработка и со министерството за економски прашања и за внатрешни работи.

- <http://www.mind-lab.dk/>

Градот Едмонтон отвори Центар за вклучување на јавноста (ЦВЈ).

Центарот за вклучување на јавноста беше предложен во 2009 година како партнерство помеѓу градот Едмонтон и Универзитетот Алберта. Беше предложен како одговор на демонстрираната и препознаената потреба за донесувачите на одлуки и јавноста активно да бара, размислува и да ги применува најефикасните мерки за вклучување на јавноста. Соработката беше дизајнирана за да ги унапреди истражувањата и учењето во областа на вклучување на јавноста, со цел да се зајакне процесот на одлучување на сите нивоа.

Како независна, објективна и непристрасна организација, Центарот за вклучување на јавноста е фокусирана на градење на волја и капацитети за иновации, во вклучување на јавноста. Користејќи ја оваа основа, ЦВЈ фасилитира богата соработка, идентификувајќи ги најдобрите практики и настојувајќи да се постигнат резултати на локално, национално и меѓународно ниво.

Центарот ја промовира иновацијата и ги идентификува и тестира новите модели и процеси во партнерство со професионалци за вклучување на јавноста, истражувачи, организации и јавноста. Во основа, Центарот ги поврзува Универзитетот Алберта, факултетот и студентите, со вработените во градот Едмонтон и креаторите на политики. Ова е зајакнато преку дополнителни соработки каде што Центарот работи во партнерство со членовите на индустријата за вклучување на јавноста за да ја забрза примената на вклучувањето на јавноста врз основа на докази, нови и иновативни начини за вклучување на јавноста.

Владата на Обединетото Кралство отвори центар за ангажирање на јавноста после националната контроверзија.

Во Обединетото Кралство, во втората половина на 1998 година, генетски модифицираната (ГМ) храна стана жешка тема во Обединетото Кралство, кога телевизиски документарна емисија тврдеше, дека ГМ има потенцијално штетни ефекти по здравјето, следено од еден протест воден од Грин Пис во 1999. Јавно искажаниот револт што следуваше, го осигура окупирањето на ГМ на насловните страни во следните месеци. До средината на 1999 година, супермаркетите ги повлекоа сите ГМ производи од полиците под влијание на силниот јавен притисок. После јавната контроверзија околу ГМ технологијата и извештајот за „Наука и општество“ на Домот на лордовите, беа барани и нови политики за ангажирање од страна на владата на Обединетото Кралство. Владата ја постави научната програма во 2004 година којашто има за цел да овозможи подобар процес на одлучување преку зајакнување на капацитетите во заедницата за креирање политики за да стави во погон и да користи одличен јавен дијалог.

Научниот експертски ресурсен центар воспоставен во мај 2007, обезбедува кофинансирање и совет од специјалисти и поддршка на владите сектори и тела да развијат и да ставаат во погон активности за јавен дијалог во областите како наука и технологија. Научниот центар се управува во име на Одделот за бизнис иновации и вештини (БИВ) од консултантски фирми во партнерство со Британската научна асоцијација и добротворна организација за учество на заедницата – Вклучи се! Научниот центар се управува од Програмски одбор и Програмски управувачки тим, кои се подржани од Научната група за управување, којшто обезбедува стратешки совети и упатства. Две засегнати советнички подгрупи, Граѓанската група и Бизнис инсајт групата известуваат директно на управувачката група.

Главната цел на научниот центар е да обезбеди подобар процес на креирање на политики преку зајакнување на капацитети во заедницата за креирање политики за да ставаат во погон и да користат одличен јавен дијалог. Ова ќе обезбеди сите идни политики во коишто е вклучена науката, технологијата и иновацијата, да се развиени на доверлив начин, информиран од јавните грижи и аспирации, којшто е базирана на сите достапни докази. Центарот нуди ресурси на интернет за информација, совет и упатства заедно со широк спектар на сервис за поддршка насочена кон креаторите на политики и сите заинтересирани страни, засегнати со политики коишто вклучуваат научни и технолошки прашања, вклучувајќи ја јавноста. Понатаму, центарот обезбедува кофинансирање на владините оддели и тела за да развијат и ставаат во погон проекти за јавен дијалог, помагајќи да се изгради капацитет меѓу секторите за да спроведат дијалог и да ги промовираат најдобрите практики. Центарот исто така обезбедува основна обука за дијалог и менторирање на креаторите на политики низ владините сектори вклучени во научни и технолошки политички прашања.

- <http://www.sciencewise-erc.org.uk/>

Напреден чекор: да се воспостави граѓанската ангажираност како суштинска надлежност на владините службеници

Оправданост

Променливиот контекст во кој владите оперираат изискува владините службеници да се сè повеќе способни да се ангажираат и да соработуваат со граѓаните и засегнатите страни. Оваа промена во бараниот пристап на владата определува дека вештините и способностите на владините службеници мора да се променат. Меѓу другото, ова изискува поотворен пристап за креирање политики каде што:

- е развиено споделено разбирање на прашањата меѓу релевантните засегнати страни (вклучувајќи ги граѓаните);
- можните решенија за политики се развиваат со релевантни засегнати страни (вклучувајќи ги граѓаните), а се бараат и решенија врз база на соработка;

- јавните политики се информирани од гледиштата и експертизата на широк опсег на засегнати страни (вклучувајќи ги граѓаните), а основата за докази и размислувања е отворена за сите;
- спроведувањето на јавните политики е информирано од и водено во партнерство со релевантните засегнати страни (вклучувајќи ги граѓаните);
- влијанието на одлуките се соодветно евалуирани, вклучувајќи евалуација од оние врз кого се влијае.

Способноста на владините службеници да се ангажираат и да соработуваат со граѓаните и надворешните засегнати страни треба да биде застапено во нивното регрутирање, пофалби и личен развој.

Препораки

1. Да се направи ревизија на вештините и способностите што се бараат за ефикасно креирање на политики и да се создадат прифатливи можности за заинтересираните страни да придонесат кон оваа ревизија.
2. Да се адресираат сите бариери за ангажман и соработка претставени од организационите системи и процеси.
3. Да се истражи улогата на граѓанскиот ангажман во процесот на јавни политики, и да се земат предвид вештините и способностите коишто се потребни за преземање на ефикасен граѓански ангажман.
4. Да се вклучат овие вештини и способности во описот на работата, пофалбите и цели за личен развој на владините службеници.
5. Да се развие програма за учење и развој којшто го адресира знаењето и вештините потребни за ефикасен граѓански ангажман.

Стандарди и напатствија

- Центар за бизнис на владата на ИБМ: Водич за менаџери за евалуирање на граѓанското учество.

Примери од земјите

Финска е посветена на развивање на вештини за дијалог во јавната администрација како дел од својот ОВП акциски план.

Финскиот ОВП акциски план вклучува обврска за нагласување на вештините за дијалог во описот на работното место на јавните службеници. Потребните знаења за зајакнување на отворената влада ќе бидат специфицирани, а важноста од вештините за дијалог ќе бидат истакнати во описот на работните места, во критериумите за вработување и во проценка на личните перформанси на позицијата којашто бара такви вештини. Во дополние, ќе биде подготвен дизајн на обука за давање на услуги насочени кон муштеријата за јавните службеници и граѓани.

Тимот за отворено креирање политики на Обединетото Кралство исцрпи сугестии за „Однесувања на идеален тим за политики“.

Користејќи едноставен и ниско буџетен блог, имот за отворено креирање на политики на Обединетото Кралство, во партнерство со граѓанската организација Демократско општество, хостираат простор за дискусија на интернет истражувајќи „што претставува отвореното креирање политики во пракса и како да се направи одлична и демократска“.

Како дел од ова, тие спроведоа лесен преглед на „Однесувања на идеален тим за политики“, прашувајќи ги креаторите на политики и секој што е вклучен во испорачување на политики или врши влијание на политиките, да гласа за тоа што тимот за јавни политики треба да прави за да осигура дека креирањето на политики се подобрува.

Најдобрите пет предлози коишто произлегоа беа:

1. Да се рекламира ангажирањето за релевантните засегнати страни да се во можност да придонесат во процесот.
2. Да се разбере заемниот однос меѓу крајниот корисник и областа на јавните политики во пракса.
3. Да се тестираат предложените решенија и процеси.
4. Јасно да се изрази (на едноставен јазик) делокругот на секоја поврзана консултација или ангажман како и посакуваните резултати.
5. Да се поставуваат вистинските прашања.
 - <http://openpolicy.demsoc.org/policymaking-behaviours/>

Напреден чекор: Да се воспостават механизми за ангажирање на децата и младите како полноправни учесници во граѓанскиот живот.

Оправданост

Владите треба да стават особен акцент на ангажирањето на групи во јавноста коишто се предмет на исклучување и/или не се во можност да ги изразат нивните мислења на друг начин. Ние ја фокусираме оваа илустративна заложба на децата и младите луѓе поради

потребата да се поттикне активно граѓанство од најрана возраст. Сепак, заложбите треба слично да се формираат и за другите сегменти од населението вклучувајќи ги жените, етничките и религиозни малцинства, бегалците и старите луѓе.

Младите под 18 години сочинуваат повеќе од 30 % од глобалното население, а во многу земји во развој и над 50% од населението може да биде под 18 години. Според чл. 12 од Конвенцијата на ОН за правата на децата, децата и младите луѓе треба да имаат право нивните мислења да бидат слушнати и да бидат земени предвид при донесувањето одлуки коишто имаат влијание врз нив.

Иако многу малку луѓе низ светот немаат право да гласаат, владите донесуваат одлуки секој ден, за здравство, образование и благосостојба, со големо влијание врз нивните животи. Слушањето на мислењата на децата и младите може:

- Да доведе до подобро дизајнирани политики, базирани на проживеано искуство, мислења и иновативни идеи од младите луѓе.
- Да се вклучат сите млади под 18 години како сојузници во развојот и одржливоста на новите механизми низ општеството, било преку известувања кога наставниците не се појавуваат во училиште, давање на фидбек за проекти или инволвирање во спроведување на социјални програми.
- Да се даде на децата и младите поголем удел во општеството и да се зголеми веројатноста, дека тие ќе бидат општествено активни како возрасни.
- Да се промовира инволвирањето на децата и младите може да вклучува:
- Да се осигура дека можностите за консултација се пристапни, на пример, повеќе преку користење на јасен јазик и преку нудење на спектар од начини да дадат инпут отколку само прифаќање на формални и писмени доставки.
- Специфични мерки за комуникација за да се инволвираат младите луѓе, преку посветени консултации, настани и проектни активности коишто им даваат на младите луѓе можност да се сподели нивниот фидбек, да се изразат нивните мислења и да се инволвираат во вршење на влијание врз политиките.
- Да се воспостават структури за формално ангажирање на младите, како кредибилен и независен Национален младински совет, поддржан преку спектар на локални структури кои даваат поддршка на децата и младите да се инволвираат.

Во многу земји младите (18 – 30) се исто така заеднички исклучени од јавните консултации или можности за одлучување, иако тие имаат формално избирачко право. Многу од препораките подолу треба да се применат на младите во овие случаи.

1. Да се воспостават споделени вредности и лидерство. Владата треба да ги афирмира јавните заложби за да ги вклучи децата, младите и помладите возрасни луѓе во сите одлуки коишто имаат влијание врз нив.
2. Да се постават јасни стандарди за вклученоста на децата и младите, повикувајќи се на меѓународните добри практики.
3. Да се работи со група на деца и млади за да се проценат тековните можности за учество и да се идентификуваат идните области за развој.
4. Да се развијат обуки за учество на деца и млади за професионалци коишто работат со млади луѓе и за донесувачи на одлуки.

Стандарди и напатствија

- УНИЦЕФ: Водич за ресурси за детска и младинска партиципација http://www.unicef.org/adolescence/cypguide/index_intro.html
- Водич за младинска партиципација во развој <http://ygproject.org/>

Примери од земјите

Во Уганда консултација со млади луѓе даде инпут во Националниот развоен план.

Во Уганда, процесот на консултација беше спроведен за да се инволвираат младите во развојот на петгодишниот Национален развоен план на Уганда (2009 – 2014), особено во поглед на клучните прашања коишто ги засегаат младите, како невработеност, образованието, здравство и сиромаштија. Педесет и двајца млади луѓе (обезбедување национално претставување на дистриктите во Уганда и организациите водени од млади), беа регрутирани од младинските граѓански организации, студентски асоцијации и младински групи на лица со инвалидитет. Клучни членови на персоналот одговорен за консултациите беа исто така млади луѓе.

Реклама во национален весник покани контрибуции преку СМС, а младите луѓе беа вклучени со обука за стратешки анализи. Четири групи креираа стратегии во клучни области од образование, вработеност, здравство и население, како и родов и општествен развој и дванаесет клучни стратешки препораки беа договорени. Двајца млади луѓе ги презентираа препораките до Институцијата за национално планирање и Министерството за деца и млади, а резултатите од консултации беа доставени до сите клучни министерства и креатори на политики во Уганда.

Нацртот на НПП ги споменува претприемништвото за млади (одредени 5 милиони УСД за започнување на бизниси), професионални обуки за младите надвор од училиште со внимание на квалитетот и моралниот аспект, како и сексуалното и репродуктивното здравје и права на младите. Постои и нагласување на ранливите млади во делот за родова и општествена заштита. Владата сега размислува последователни регионални консултации, како и младинско учество во мониторирање и евалуација на планот.

- <http://ygproject.org/case-study/national-development-plan>

Иновативен чекор: Да се тестираат нови пристапи за граѓанско учество.

Оправданост

Граѓанското ангажирање е поле коешто постојано се развива, со нови докази за неговите придобивки и ограничувања во различен контекст којшто се појавува на тековна основа. Не постои еден правилен модел којшто треба да биде усвоен во некое дадено сценарио, но има опсег на можни пристапи, дизајн којшто може да се искористи за да даде различни резултати. Заеднички наод на оценките на програмите за граѓанското ангажирање е дека контекстот е клучен.

Затоа е важно владите и другите чинители да продолжат да ја истражуваат ефикасноста на различните пристапи во граѓанскиот ангажман во различни сценарија, но да се прави тоа на агилен начин којшто овозможува развивање на пристапот како доказ за неговото влијание. Така, потребна е високо квалитетна евалуација за да осигура, дека пристапите се развиени на најдобар можен начин, и придонесуваат кон знаењето за да се информира развивањето на нови пристапи од другите.

Препораки

1. Да се земат предвид други пристапи коишто биле испробани во сличен контекст, како и нивните придобивки и ограничувања.
2. Да се посветат на тековната евалуација во насока на развивање на потребниот пристап.
3. Да се поддржат независни формативни евалуации на пристапот за да се изгради база од докази за тоа што работи, во кој контекст и зошто.

Стандарди и напатствија

Центар за бизнис на владата на ИБМ: Водич за манаџери за евалуација на граѓанско учество <http://www.businessofgovernment.org/report/manager%E2%80%99s-guide-evaluating-citizen-participation>

Компас за учество www.icipationcompass.org

Партиципедија <http://participedia.net/>

Примери од земјите

Планот за повторна изградба на Њу Орлеанс беше развиен преку учество на луѓе од 16 градови.

Ураганот Катрина го разора градот Њу Орлеанс и ги разоткри длабоките расни и економски разлики. Голем дел од инфраструктурата во градот беше десеткувана: повеќе од 70% од живеалиштата беа оштетени и цели маала беа целосно уништени: училишта, болници и полициски станици беа затворени. Без малку 100 000 работни места беа изгубени и 18 месеци подоцна, повеќе од половина од населението се немаше вратено. Во периодот што следуваше, планот за повторна изградба на Њу Орлеанс се соочи со разрушена инфраструктура, финансиски загуби од енормен обем, политичарите коишто се мачеа со кризата и граѓанство чијашто доверба во владата беше злоупотребена. Раното планирање на градските власти беа дочекани со гнев и протести како што заедницата се мачеше да излезе на крај со дистрибуирање на ресурси и обновување на целиот град.

После бројни неуспешни обиди, Њу Орлеанс го одобри нацрт планот за градење. Фондацијата Обединет план за Њу Орлеанс би била водена од Фондацијата за поддршка на заедницата, надгледувана од Советодавен одбор составен од претставници на помалите заедници и делегати од канцеларијата на градоначалникот, градскиот совет и градската комисија за планирање. Обединетиот план би ги адресирал сите градски системи, пресретнувајќи ги сите инфраструктурни потреби како домување, заштита од поплави, транспорт и јавни услуги. Исто така би требало да произведе 13 планови на области со приоритети за заздравување на градските маала. Ургентната потреба да се ревитализира градот остави значително кратка временска рамка за овој процес: градот и 13 области требаше да бидат завршени, со целосно учество на заедницата, за помалку од пет месеци.

Во срцето на процесите на Планот за обединување беа два јавни форуми со големина и обем што не биле до сега спроведени. Конгресот на заедницата ангажираше 4 000 жители на Њу Орлеанс низ целата земја во развивање на колективни приоритети за заздравување за градот. Со клучните политичари во улога на слушатели, граѓаните дискутираа како да обезбедат заштита од идните поплави, да ги еманципираат граѓаните да изградат безбедни и стабилни маала, да обезбедат стимулативи и домување за луѓето да можат да се вратат и да воспостават оддржливи и еднакви јавни услуги.

За да обезбеди Конгресот на заедницата да биде репрезентативно претставена „АмерикаЗборува“, формира партнерство со широк спектар на грасрутс организации, обезбедувачи на услуги и лидери во градовите од дијаспората низ земјата. Регистрантите добија снимен повик од градоначалникот, објави за јавните услуги вклучувајќи познати личности и бесплатни оброци, здравствена заштита, транспорт и превод на шпански и виетнамски за оние коишто не биле порано вклучени.

Методологијата за градски состаноци во 21 век на АмерикаЗборува употреби гласање со мрежни лап топи и индивидуализирани тастатури за да поддржат фасцилитирани дискусии во мали групи на различни маси. Овие дискусии беа споделени со поголеми групи на политичари, учесници поврзани интерактивно од Батон Руж, Хјустон, Далас и Атланта. На декемврискиот конгрес, учесниците во 16 града ја гледаа програмата преку бев каст и доставија свои мислења во реално време преку интернет. Телевизиските гледачи во Њу Орлеанс беа во можност да ја следат програмата од нивните домови. На

крајот на денот, колективните приоритетите на граѓаните беа доставени на писмено до секој учесник.

- <http://americaspeaks.org/projects/case-studies/unified-new-orleans-plan/>